

14.993
5/24

424

V. 24

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

EGY LÁNGÉSZ TÖRTÉNETE.

— BESZÉLY. —

IRTA

OSSIP SCHUBIN.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRS. KIADÁSA.

1894.

14.993/5/24
25.424.

M. N. MŰZEUM KÖNYVTÁRA
Nyomtatv. Növedéknapló
1894. év. 2042. sz.

I.

»De Sterny Alphonse novemberben Brüsszelbe jön és a »Sátán« oratoriumát személyesen fogja vezényelni.« Az »Independance Belge« e rövid hire általános érdeklődést keltett Brüsszelben.

A zenészek vállvonogatva gúnyosan mosolyogtak, s megvetőleg nyilatkoztak a de Sterny Alphonse művészetéről, hangoztatva a közönség hagyományos igazságtalanságát a hazai erőkkal szemben; s a brüsszeli nagyvilág — mely köztünk szólva a többek közt nem a legzeneértőbb világ — csaknem egészen kijött rendes nyugodt

phlegmájából és — ősszel nincs miről beszélni — egy álló hétig nem volt szó másról, mint a de Sterny szerelmi kalandjairól, s egy kevés octav-technikájáról.

De Sterny Alphonse a mellett, hogy korának egyik kiváló virtuóza, a társaságok valóságos királya volt; s a legünnepeltett nők keresve keresték kegyét. George Sand ő róla írta egyik regényét — azt épen nem tudni melyiket — s a szép G. herczegné is miatta ölte meg magát gyufaldattal.

Öt évvel ezelőtt azonban hirtelen visszavonúlt a világtól; nem hangversenyezett, nem írt paraphrasokat a kedvelt témák felett, nem jelent meg tőle semmi zongoradarab. Most újra felmerült a neve, s még hozzá egy oratoriummal kapcsolatban! De Sterny és egy Oratorium! A világ bizárr dolognak tartá — a zenészek komikusnak.

II.

November 5-ére volt kitűzve a »Sátán« első próbája a szerző vezénylete mellett.

A közreműködők már összegyűltek a »Grande Harmonie« hangversenytermében. S bár a vendég tiszteletére egy fél tucat gázlánggal többet gyújtottak meg, mint a próbáknál rendszeren szokás, a sötét nézőtér, a hiányosan világított pódium kísérteties kinézést adott a teremnek. A levegő gázzal, porral, a nedves posztóruhák kigőzölgésével volt telítve. Az utóbb érkezők ruháiról nemsokára fényes cseppekké olvadva pergett le a szürke köd. A teremben

is észre lehet venni, mily rossz idő van oda-künn. A vidám karénekesek leverik csizmáikról az agyagos sarat és visszahajtják felgyűrt nadrágjukat, inggallérjuk és kézelőik festői barnás színűek — meglátszik rajtuk a flamand typus: felül keskeny alul elszélesedett körte-alaku arcz, dús haj — a zilált kinézésű karénekesnők vállán kibomlott hajfürtök lógnak; indispositióról panaszkodnak, s csoda tevő pastillákkal kínálják egymást. A zenekari tagok hangszereikkel vesződnek. A zürzavaros hegedü-czinczogás diszonanciájába élesen hangzik egy-egy elpattanó húr zöreje.

Protekció útján két dilettáns is belopózott a terembe — egy fiatal német eredetű zongoramesternő, ki a jövő zené-jeért rajong és egy amateur, kit a brüsszeli társaságokban »l'ami de Rossini« — néven csúfolnak.

A hangszerek már fel vannak hangolva; egy-egy hegedűs próbálgat itt-ott néhány futamot. A gázlángok csendes czirpelése hallatszik: a karénekesek, hogy fel-

melegítsék magokat lábaikkal topognak és egymás kezeit dörzsölgetik. De Sterny soká várat magára.

A Rossini barátja a soloénekesnőkhöz ment.

— Sajnálom önt asszonyom, — mondá az altistánéhoz fordúlva, ki régi ösmerőse volt — ő vitte ki, hogy a »La Monnaie« színházhoz szerződtessék — őszintén sajnálom önt; de Sterny a jövő zenéjének követője. Az ő szerzeményei a leghálátlanabb feladatot rójják az emberi gégére. Az ő dalamait énekelni kész bünhödés azon élvezetekért, mit a zenei múlt számunkra nyújthat!

— Ön túl szigoruan ítél! — válaszolá az altistáné — túlságosan szigoru, Monsieur; a Rossini barátjától azonban nem lehet rossz néven venni, hogy gyűlöli a jövő zenéjét. Abban én is igazat adok önnek, hogy vannak fárasztó részek az oratoriumban, de egyes helyekkel még ön is ki fog békülni.

— Én sohasem békülök ki a jövő zenéjével, — dörög a fanatikus Rossini barát.

— Nos, hát egy bizonyos fokig én is az

ön nézetén vagyok, — hízelt az altistáné; — de azt be kell ösmernie, hogy Wagner és Berlioz zsenialis zenészek, s hogy az új irány a zenét, eddig nem ismert magasabb régiókba viszi.

— Hová viszi? — Helyet ad az önhitt tehetség nélküliek rajának. Wagner és Berlioz — azok legalább zsenialis gonosztevők voltak! Csak ne alkottak volna új iskolát! Előttünk van egy új találmány, amit úgy hívnak.... »*musique descriptive*«.... Mondja csak kérem, mi az? — Egymást túlkibáló hegedűk lázadása — és ezt elnevezik »Cäsar halálának« vagy a »Horratiusok és Curiatiusok háborujának« vagy... vagy a »Vesuv kitörésének« hogy e talányszerű előadás alatt legyen a hallgatónak mit gondolnia, mivel érezni nem képes egyebet — fejfájásnál!

A Rossini barát szivéből nevetett élcze fölött. Hm! Hm!... És de Sternynek ez a remekműve a legfölségesebb, a legfényesebb paraphrasokat tartalmazza az — eszmeszegénység fölött!

— A »Sátán« igazgyöngyöket rejteget magában, melyektől ön is el lesz ragadtatva, — erősíti az altistáné és a Pesaró hattyuja — csitt — csitt, de Sterny jön. Figyeljen a »kiüzöttek« kettősére, az utolsó, hallja?

De Sterny ezalatt néhány bizalmas bámulójával a karnagy kíséretében a pódiumra lépett. A német zongoramesternő merev szemekkel csodálja, le sem veszi szemét róla; de Sterny az ilyesmit már megszokta, felbátorító pillantást vet feléje, s mosolyogva int az őt üdvözlő zenekarnak, s elfoglalja helyét. Aztán végigjáratja saszemeit a zenésztábor sorain. A hegedűsök sora nem volt kellőleg betöltve.

— Ki hiányzik onnan? kérdé.

A hegedűsök összenéztek, s valami értetetlen nevet susogtak, s hozzá tették: Még beteg, kimentette magát!

— Csak nem rég jött ki a kórházból, magyarázta a karnagy... néha kimarad a próbákról.

— Ön ezt megengedi? kérdé de Sterny megfontolt mosolyával.

— Ö...ő nem ront el semmit az előadásokon, és én elnéző vagyok iránta mert.... mert, hebegé a karnagy szégyenkezve, és elakadt a beszédben — de ez mégis nagy hanyagság, menthetetlen hanyagság büntetést érdemel!

De Sterny vállat vont. — Most már mindegy, mondá, de remélem, hogy jövőre teljes számban fogom lelni csapataimat.

A karnagyi pálczával megadta a jelt.

— — — — —
Vezénylési modora valami egészen különös, nem emlékeztetett sem a Verdi tüzes contorsióira, sem a Belioz Hector démoni erélyére. Mozdulatai eleintén nyugodtak, csaknem fáradtak voltak, arczán látszott, hogy egészen bele van mélyedve; hirtelen felragyogtak szemei, ajkai remegtek, keble kitágult, a lelkesedés magával ragadta, karjait felemelte mind magasabbra mintha szárnyai lennének, s el akarna szakadni a földtől; aztán ismét összeesett, s végtelen kimerültség látszott rajta.

— Tönkre teszi magát, — sóhajtá a

zongoramesternő, rajongó részvéttel; a Rossini barátja pedig haragosan mondja:

Megtestesült frázis ez az ember; épp oly sovány, mint a zenéje és épp úgy tele van grimaszokkal!

A bevezető fuga még jobban megerősítette előítéletét de Sternyvel szemben! Ostoba lárma, mormogja mérgesen — a lelkesült zongoramesternő azt képzei egy lavina zuhant alá s hátán végig borzong a hideg.

A fugát megismételték — az amateur erre is tett valami csipős megjegyzést -- aztán a remekrész tökéletesítését máskorra hagyva, folytatták. Az altistáné levetette bundáját, felemelkedett, egy pillantást röpitett a Rossini barátja felé, szokásos mosolygásra vonta ajkait és elkezdte. Kissé drámai recitativa után egy olvadó, kimondhatatlan édesbús d a l l a m következett. Igen; igazi d a l l a m — szivhez szóló, egyszerű, mint a Mozart dallamai — mely itt-ott egy pár szenvedélyesen melankolikus modulatio által, még jobban, közvetlenül

hat ami modern, sívár-bánatosat sovárgó lelkünkre. A Rossini barátja nem hitt füleinek.

A »Sátán« szépségei — leszámítva néhány bombasztikus Intermezzot — minden számnál fokozódnak, s a végén a kiűzöttek kettőse után — melyben az egész emberiség siratja a mennyet — a zenekar felállt s lelkesedve adott elismerésének kifejezést.

De Streny szemébe könnyek gyűltek; bizonyára ez volt életének legboldogabb pillanata; a zenekar előadása felülmúlta minden várakozását. A zongoramesternő magán kívül volt; a Rossini barátja haragos; gépiesen tapsol: Honnan szedte..... plagium, egy halmaz plagium... de honnan?

A kettős után egy rettenetes finale következik, amit még a legkomolyabb zeneszerek is csak az előbbi szépségekért bocsátanak meg. A művészek zsebre dugva a kenyéririgységet, meghajolnak a remekmű előtt, mint illik!

De Streny a C. grófné kocsiján elro-

bog a Montagne de la cour utcáján a palota felé, hol jól fegyelmezett cselédség fogja szervirozni számára a kitünő reggelit, és lágyaristokratikus hangok hizelgései várják. Hirtelen meglátott valamit, ami felkölté érdeklődését, amitől megijedt.

Egy nagy vörös falragasz előtt, mely a »Sátán« előadást hirdeti, rongyos csizmában, kopott ruhában, egy széles vállú ember áll, puha nemez kalapját lehúzta egészen füléig.

Az összetorlódott kocsik miatt a coupé néhány perczig ott vesztegelt, s a virtuóz még egyszer megpillantotta a proletárt, most csak profilját láthatta. Különös! A virtuóz halálsápadt lesz, s borzadva dől hátra a zöldselyemkocsi párnákra.

Ösmeri talán a proletárt? vagy ösmerte, mielőtt állatias kifejezésű arczára rányomta bélyegét az ivás?

Ki tudja? . . . . Az idegen külseje különben magában véve is elég feltünő, s a járó-kelők önkéntelenül borzadva néznek rá.

Görnyedt háttal, lustán, csak úgy von-

szolta magát odább — és mégis az egész alakon megtört életerő, kialudt tűz látszik. Arcza még most is szép; ajkai kissé túlpirosak, erős orr, hatalmas homlok; éles szemét kissé összehúzva bámul maga elé — mint a világosságot kerülő ragadozók — mint az olyan ember, ki semmit sem akar látni a keskeny úton kívül, melyet a sors kijelölt számára, vagy talán maga választott magának. Arczán régi fájdalom és uj bűn kinyomata látszik!

A kocsik ezalatt szétoszlottak. A grófi fogat gyorsan tova robogott a nagyemberrel a palota felé — a proletár ama vajásboltok egyikébe tért be, melyen belől kocsmá szokott lenni, s egy pohár Génèvre-t kért.

III.

A hegedüs története.

Ki volt? Mi volt?

Talány mit időről időre az ég küld a földre, hogy fejtse meg; de az a földnek sokszor nehéz feladat, s nem lévén képes megfejteni, a rejtélyt keblébe rejti.

Brüsszelben született; anyja karénekesné volt a »de la Monnaie« színháznál, atyja egy magyar czigány virtuóz, egy azok közül, kik csapatosan járják be a világot, kisebb, nagyobb városokban ütve fel tanyájokat — mint bolygótűzek — s csábos zenéjüket üzik.

Anyja — van Zuylen Margaréthának hívták, s flamand nő volt — fiának apja magyar keresztnévét adta. A fiút Gézának, van Zuylen Gézának hívták. Apja eltűnt, még mielőtt a gyermek meglátta a napot. Sötét szemű, fekete haju, kerekded képű gyermek volt, kissé nehézkes testalkattal, mint aminők általában a csatornáktól keresztül-kasul hálózott Flandria lakói. E gyermek különös vegyüléke volt az álmodozó phlegmának és a fel-fellángoló tűznek.

Az utczt, melyben felnőtt Rue Ravestein-nak hívták; piszkos, hepehupás, görbe, a világtól elfeledett kis utcztácska volt ez, a Rue Montagne de la Cour háta mögött, s a St. Gudule felé vezetett.

Ez a hirhedett, festői része a városnak — közvetlen a városi civilizatió fénypontja mellett — a brüsszeli jó társaság előtt teljesen ismeretlen. Kocsik nem közlekedhetnek rajta, az utczták részint túlkeskenyek, részint az egyenetlen talaj miatt lehetetlen — alig van főváros, mely olyan dimbes-

dombos lenne, mint a belgáké és a város
ujabban inkább kifelé terjeszkedik.

Az itteni élet és piszok a keleti vá-
rosokra emlékeztet — zöldségmaradványok,
nyúlborók, papírvirágok, régi bálিকেztyűk,
hamu, s más mindenféle piszok szanaszéjjel
az utczákon; a durva, kiálló egyenetlen kö-
vek között megáll a víz, nem bir lefolyni
a csatornába.

Borzas szőrű, görbe hátú, hosszú lábú
kutyák, — minőket Konstantinápolyban
láthatunk — mint a hiénák keresgélnek a
szemét s ételmaradványok között. Köszö-
rösök, s ezekhez hasonló vagabundok he-
vernek az utcán, hol az árnyékban, hol a
napon, a szerint amilyen az időjárás. Az ab-
lakokból kihajolva rendetlen fehérnép tere-
ferél egymással ronda hálókabátban, bor-
zas, rémesen felálló hajjal — mások a há-
zak előtt csipőre tett kézzel pislogva nézik
— hogy múlik az idő. A házak sem egy-
formák; egyik keskeny, magas; másik szé-
les, alacsony, mintha az óriás vöröses-zöld
tető félig a földbe nyomta volna. Egyik-

másik ablakban virágcserep ékeskedik — némelyik sűrűn be van függönyözve.

A lakóházak sorát egy-egy nem éppen étvágygerjesztő bormérés szakítja meg, hol nagy vörös táblára irt fehér betűk hirdetik: »Hier verkoopt men Drank«.

A Géza gyermekkorában e városrész utczái az összetévesztésig hasonlóak voltak — de talán a Rue Ravestein volt mégis a legfestőibb, s egyszersmind a legrosszabb hirű is testvérei között. Egy-egy koporsókészítő ács kemény kalapácsütése, vagy egy kőfaragó vésőjének zöreje vegyült e renyhe élet zümmögésébe. Egy az időtől megszürkült falu komor régi templom mellett óriási kőkeresztről a Megváltó néz le enyomorra és renyheségre, mit nem volt képes a földről elűzni. Feje fölött a dicsfényt ábrázoló kör már rég megfeketedett az időtől. Két keskeny, színes üvegekből készült templomablak nézi magát a csatorna vizében — olyan napokon, mikor elég tiszta a víz, hogy visszatükröződjék benne!

Ilyen környezetben nőtt fel Géza.

Anyja azok közé az asszonyok közé tartozott, kik összetett kézzel nézik a napot a kapu előtt. Tipusa volt a szép flamand nőknek; nagy, kissé esetlen, erős, telt idomokkal, tej és vérszinű arczczal. Egykedvűen szétváló ajkai ritka fehér fogsort mutattak; orrczimpái halvány rózsaszínűek. Kiálló szeme, oroszlánsörényszerű haja volt, milyennel Rubens ékesíti Magdolnáit. Mikor nem volt a színházban elfoglalva, s ha nem állt a kapuban, otthon, kis padlás szobájában felkuporodott egy szalmazsákra és szakadatlanúl rablókalandokat olvasott valami folyóiratból, amit egy zugantiquariustól vásárolt és kézről kézre járt a Rue Ravestein komaasszonyai közt.

Az álmoságig renyhe volt, és jó indulatú, a gyengeségig. Gézához mindig volt egy-egy szeretetteljes szava; s vidáman ingerkedett a nagy szürke kandúrral, valahányszor elébe szaladt. Hónap elején édeséggel tartotta a kicsit, hónap végével adóságokat csinált.

Géza kora gyermekségétől kezdve

nagy hajlamot mutatott a zene iránt. Beszélni még nem tudott, de értelmes ragyogó szemekkel nézett anyjára, ha az altató dalokat dúdolt neki.

Margaréthának egy barátja megtanította hegedülni; bámulatos gyorsasággal tanúlt. A szomorú vagyoni állapotok arra kényszeríték Margaréthát, hogy fiának eme képességét a maga hasznára fordítsa s még alig volt kilencz éves s már egy czirkusz zenekarában alkalmazást nyert. Ez a czirkusz a »Grand Sablon«-on ütötte fel ideiglenes bódéját; összes személyzete állt: egy feltűnő szépségű akrobatából, egy keresve keresett rút törpéből, kit Molaro nak hívtak, négy majomból és egy ponyból, melynek minden érdeme abban culminált, hogy három lábon járt, ami talán nem is annyira művészet, mint inkább testi fogyatozás számba mehetett.

Gézának a zenekarban az a szerep jutott, hogy egy öreg flótással együtt egy hosszú hajú fiatal ember zenei botrányait kísérje, — miket egy rozzant spinetten

elkövetett, valczereket, polkákat kalapálva rajta — holott, mint a kis Gézának bizalmasan elpanaszolta, életének minden vágya az lenne, hogy egy gyászindulót adhasson elő.

Az előadásokat délután 2-től 4-ig tartották — de közönség soha sem volt; s Géza, mialatt unalmas részét játszotta, gyermekszemeivel az előadást bámulta. Láttá, hogyan hánnya a bukfenczet, hogy görbiti a trapezen hajlékony derekát a felpimpózott, kifestett, rózsaszín tricotba bujtatott zöld selyemnadrágos akrobata, fején a nagy aranykarikával. Láttá a csúf vereshajú törpe visszatetsző, kellemetlen, durva tréfáit; ki szintén tricotban volt, félig sárga, félig kék.

A törpét mindig megtapsolták. A kis majmok reszketve produkálták magokat. Fűrészpor, gáz, narancshéj illata szállt a kis hegedüs orrába. Tüsszentett. Aztán elálmosodott; vonója megállt kezében. Allons donc! rikácsolt a zongorázó, mérgeesen toppantva lábával. Géza felnyitá sze-

mét — tekintete találkozott anyjáéval, ki nyugodtan üldögélt a porond szélén, s szőke fejével mosolyogva bólintott felé. Tovább hegedült.

Amikor csak tehetette, Margaretha hűséges látogatója volt a czirkusznak — a fiú azt hitte, anyja azért jön, hogy az ő játékát hallgassa.

Géza egy szép napon nevetlenkedni kezdett a törpével, aminek az lett a következménye, hogy elvesztette állását. Anyja ezentúl is rendes látogatója maradt a czirkusznak.

Aztán következett egy hideg esős aprilisi délután — a szélvihar vadúl tombolt — tél és tavasz hadakoztak egymással. Géza, — ki mióta nem volt rendes foglalkozása, reggeltől estig anyja lovagregényeit olvasta, most is egy régi, szakadozott ujságba volt merülve, könyökét egy ingadózó asztalra támasztva, hüvelykujjával befogva fülét. Egyszerre hozzá lépett az édes anyja és szakadozva mondá: Az estelid már el van készítve a szekrényben, ne várj

reám a vacsorával — ma későn jövök haza, adieu, drágám!

— Adieu, mama, mondá közönyösen. Hozzá volt szokva, hogy anyja későn jött haza, s alig tekintett fel olvasmányáról.

Margaretha elment. Néhány percz mulva ismét visszajött.

— Elfelejtettél valamit, anyám? kérdé a fiú.

— Igen, rebegé. Arcza nagyon piros volt; kapkodottide, oda; végre lehajolt fia fölé s megcsókolta egyszer, kétszer, háromszor; fejét kebléhez szoritotta suttogva Isten oltalmazzon — és elment.

Géza tovább olvasott; a fakó, homályos betűkről valami fényeset törült le — anyja könye volt.

— — — — —

Géza mint rendesen, — ha anyja színházba ment — lefeküdt, anélkül hogy az ajtót bezárta volna. Másnap felébredve, az anyja ágyát üresen találta.

— Anyám, kiáltá ijedten, — anyám. Tudta, hogy az neki nem válaszol

többé — s mégis anyját hívta, hogy elszorúlt szívéen könnyítsen. Ruháiba bujt, s leszaladt az utczára.

Hideg reggel volt. A tegnapi hótól megáradt csatornában felzavarta a vizet a reggeli szellő. A templom ablakára rézsztosan eső piros napsugarak fénylettek. A szürke falon keresztül bánatos orgonahang hangzott az elhagyatott utca csöndjébe. Géza keservesen sirt. Mindig hangsabban, mind panaszosabban kiáltá: anyám! anyám! Mindig jó volt hozzá.

Szétnézett, jobbra, balra. Az egész világ üres lett ránézve. Kitalálta, hogy anyja örökre elhagyta — a Rue Ravesteinban a gyerekek olyan gyorsan megértének mindent.

Valaki vállára tette kezét; sovány, magas úr állt előtte, kit ő régen ösmert. Abban a házban lakott az első emeleten, hol Margaretha a kis padlásszobát birta. Sápadt volt, sápadt, mint a Krisztus a feszületen és majdnem olyan szomorú. Szegény gyerek! mondá; az anyád itt hagyott!

Géza ajkába harapott — elvörösödött és lerázta válláról az idegen kezét. Szégyelte magát — először életében érezte, hogy a szájalom megalázó. Az idegen gyöngéden megsimogatta fejét és még egyszer mondá: Szegény gyerek! ne haragudj anyádra — a szerelem így szokta!

— Mi a szerelem? — kérde Géza merőn nézve rá.

Az idegen torkát köszörülte: Betegség — láz, mondá aztán gyorsan, — láz, melyben gyönyörű dolgokról álmodunk és rútúl cselekszünk.

IV.

M. Delileo Gaston — ez volt igazi neve, de a Rue Ravesteinben csak úgy hívták: a szomorú úr »droewigen Heern«, negyven-ötven év közt lehetett. Sárgás arcza régi elefántcsontból faragott fejekre emlékeztetett. Körszakált viselt, meredt hosszú fekete haja kétfelé volt választva. A legforróbb nyári hónapokat leszámítva, soha sem ment ki az utcára sötét kék vörössel bélelt Carbonari köpenye nélkül.

Körülbelül hét hónappal ezelőtt költözött a Rue Ravesteinbe, hol őt mindenki szerette, — a gyermekeket meg-megsimo-

gatta, az asszonyoknak köszönt elhaladva mellettük — de nem érintkezett senkivel.

Margaretha még szökése előtt irt neki, titokban kérve, hogy vegye gondjaiba a fiút — s a levelet bedobta az ajtajára függesztett, majdnem kivétel nélkül üresen álló szekrénybe — és midőn a Delileo könyörületességére számított, nem kis emberismeretet árult el. Felesége meghalt; egyetlen, akkor még alig hét éves leánykája Franciaországban volt rokonainál — nagy gondot adott volna neki, hogy lányát otthon nevelje.

Tehát elhagyatva, özvegyen s hozzá megáldva érző, szeretetet sóvárgó szívvvel, melylyel szemben a sors mindig adós maradt: minden további okoskodás nélkül magához vette a fiút. Gyere reggelizni, mondá neki egyszerűen, s kezénél fogva, magához vitte lakásába.

Mig a gyermek evett, Delileo — azzal a merev rendszereskedéssel, ami mintegy hozzá van tapadva a nem praktikus emberekhez — író asztala fölé hajolva, azon ta-

nakodott, hogyan ossza be a fiu tanóráit? s hosszú sorát gondolta végig ama dolgoknak, mikre a következő tiz év alatt Gézának szüksége lehet. A fiú később kíváncsian körüljártatta szemét az arzenikumzöld színű kárpitokkal borított szobán; figyelmesen vizsgálgatva a butorzatot, mely elpusztult időviseltes keveréke volt a katonás merevségű Empire — és a cziczomás girbe-görbe Lajos-Fülöp-korabeli butoroknak.

A falakon egykor hires mesterek vázlatai függtek különféle ajánlásokkal ellátva, mint: *à mon cher ami* stb.; költők kéziratai fekete keretekbe foglalva, s egy szép aszszony hevenyében készített arczkép-vázlata — fehér atlaszruhában, nyakát széles gyöngysor ékíté, fején kis korona volt. Ez talán a királyné? kérde Géza új pártfogójától.

Mire az felállva, nem minden ünnevényesség nélkül válaszolá: Az, gyermekem, az a Gualtieri volt!

— Ah! csodálkozott a gyermek, ki most

is csak annyit tudott, mint előbb. Honnan is tudhatta volna, hogy a Gualtieri korának legünnepeltebb, de fájdalom, leghirhettebb művésznője volt!

— Ő is királyné volt — az ének királynéja — tévé hozzá kis szünet után Delileo, mintegy magyarázva.

— Es ön ismerte őt? kérde Géza, még mindig a romanticus costumebe öltözött nő képét bámulva.

— Ő a feleségem volt, — mondá Delileo, lassan, nyomatékosan, kezével intve hozzá.

— Ah! úgy hát ő nagyon szerette önt? — mondá a fiu komolyan, hogy valami kellemeset mondjon éppen.

De Delileo összerázkódott s elfordítá fejét.

Az arczkép alatt egy nyomoruságos fekete márvány állványon egy félig eltöredezett kék delft-korsóban nap-nap mellett fris virágcsokor illatozott.

V.

Delileo csakhamar észrevette kis pártfogoltjának nagy zenetehetségét — s hála a megmaradt művészi összeköttetéseinek, kivitte, hogy az egyik híres hegedű-művész, — akkor a brüsszeli zenede tanára — tanítványai közé felvegye a fiút. A nevelés többi részét Delileo magára vállalta. Különös nevelés lehetett az! Szerinte a gondos helyesírás és kiterjedt irodalmi ismeretek képezik a műveltség főkellékeit — egyébre nincs szükség.

Minden törekvése mellett is — a Géza ortographiája nagyon ingadozó maradt;

az irodalmi ismeretekben azonban bámulatos gyors előmenetelt tett; s a Delileo egyik vesszőparipájától, az »Essais de Montaigne«-tól mihamar eljutott a második vesszőparipáig — az ő saját művéig, az ő regényeig.

A regény czime »Prometheus« s már vagy tíz éve, hogy hiába vár kiadóra — méltó párja a carbonari-köpenyegnek. Ennek is, mint ama regényes öltönydarabnak, enyészet szaga volt már, áthatva elévült világboldogító eszméktől. Mesével kezdődött s ódával végződött.

Esténként felolvasott az öreg a furcsa irodalmi-szörnyetegből a gyermeknek, ki mindig ünnepélyes áhitattal hallgatta, mint ahogy a könnyen hívők a titokzatos dolgokat — mikből mitsem értenek — hallgatni szokták.

Különös pár volt együtt ez a megtört ember, ideges nyugtalanságával, — azok nyugtalanságával, kik az életben semmit sem értek el, s a sírt látják magok előtt és az eleven ifju egészséges tunyaságával, mint

aki nagy tehetséget érezve magában, önhitt lustasággal nézi az életet, s azt vég nélkülinek hiszi. Az egyiknek fáradt lelke a jelen vigasztalan józansága elől visszatér a harmincas évek utópiájába — míg a másiknak tapasztalatok által még meg nem bénúlt képzelete ezalatt fáradhatatlan chimärák szárnyain biztos győzelem reményével röpül a jövőbe. Ábrándozók voltak mindketten — s Delileo bizonyosan a kevésbbé praktikus kettejük közül.

Szegény Delileo Gaston! Ő az »universalgenie«-khöz tartozott, ami annyit jelent, hogy a nagy mindenségben semmire se vitte. Zene, festészet, irodalom, nemzetgazdászati — mindezt egymás után, néha egyszerre is, a legnagyobb lelkesedéssel űzte; idealista volt — vakon hitt a szociális állapotok javulásában, a St.-Simonisták eszméiben, és viselte hiven a testvériség háton füződő mellényét, mint a nevével ékeskedő homlokszalagot.

A rege úgy meséli, hogy a St.-Simonisták az ő praktikus munka-szétosztásuk

szerint reá azt a feladatot rótták, hogy pénzt adjon — és csizmát tisztítson, az egyedüli két dolog, amire használhatták; később az emlékezetes »háromszázak« zászlóaljába osztották be, kik elmentek idegen földön keresni a szekta anyját, miután t. i. Madame de Staël nem fogadta el ezt a megtiszteltetést.

Pénzét reá költötte; illuziói pedig spleenre változtak át. Busan visszavonúlt, hogy magát és csalódásait elrejtse a világ elől. Egyelőre nem kívánt mást, mint feledni, és feledve lenni.... mert a jövő — egy ködös, homályos jövő még mindig ott lebegett szeme előtt — a regénye számára!

E közben hangjegymásolással tengette életét — mint Rousseau.

— — — — —

Két, három év telt el; Géza gyönyörű ifjúvá fejlődött. Szive, lelke, Delileo mellett csak a jóban erősödött — míg jellemének tulajdonképeni fejlesztése teljesen elhanyagolódott a különcz St.-Simonista nevelési rendszerével. Egész lényére álmodozó szóra-

kozottság nyomta rá pecsétjét, mely mindinkább erőt vett rajta, s a gyakorlott emberismerő, éles megfigyelő nem sok jót remélhetett jövőjére nézve. Nem ismert középutat — az álmos tunyaságtól a lázas tevékenységig nem volt átmenet; a szivós, kitartó munkakedv teljesen hiányzott nála. Ami nem »felülről« jött neki, azt sokkal nehezebben tanulta, mint a legutolsó zenedei növendék.

Hegedü-mesterének mindez nem okozott aggodalmat. Ő csak a gyermek óriási haladását látta; büszke volt tanítványára, s majd egyik, majd másik amateurnek produkálta.

Géza nemcsak korát meghaladó művészettel játszott, de ügyesen rögtönzött — mint senki más — legalább a mestere szavai szerint.

A phlegmatikus brüsszeliek el voltak tőle ragadtatva, dicsérték zenei pajkosságait, tetszett, hogy Gézának hívják, hogy oly szép barna arcza van, s mert cigány eredetű, lelkesedésük mindig e szavakban nyilvánult: »Comme c'est tsigane!«

Egyszer aztán nyilvánosan kellett játszania, egy hangversenyben működött közre. A fiatal kor rendithetlen biztonság érzetével örült első felléptének, míg a bátoratlan Delileo Gaston elveszté étvágyát, nem birt aludni. Attól való félelmében, hogy a fiut a netáni csalódás veszélyétől megmentse, telebeszélte a fejét, hogy ne törődjék vele, ha esetleg fiascót csinálna is.

Gézának rosszul esett ez a prédikáció, s ott hagyta az öreget; kalapját merészen homlokára vágva, zsebredugott kézzel tombolva járkált le s fel a Rue Ravenstein kövezetén — az öreg meg ideges félelmében fent, szobácskájában ide s tova tipegett.

A hangverseny estéjén nem birták rávenni az öreget, hogy a terembe menjen; lélegzet nélkül fulladozva ott állt a művészterem ajtaja előtt s füleit bedugta.

Hiában igyekezett távoltage tartani magától minden hangot — hirtelen csodálatos lármát hallott; figyelt; tűz van talán... Nem... százak tapsvihara, százak örömujjongása volt az!... A következő percz-

ben a terembe rohanva, keblére ölelé pártfogoltját!

A közreműködők mind kezet szorítottak az ifjuval; dicséretekkel halmozták el, fényes jövőt jósoltak számára. Korának elbizakodottságával ő mindezt úgyszólván megvárta, s egész természetesnek vette — az ilyen gyermek-félisteneknek még meg lehet bocsátani önhittségüket, habár szána-kozó mosolylyal; de az a nagy kitüntetés még őt is meglepé, midőn az ajtó megnyílt, s egy elegans külsejű fiatal ember lépett be, kezét feléje nyújtva — de Sterny Alphonse volt.

— Kedves fiatal barátom, — kiáltá, — nem mulaszthatom el, hogy még ez estén meg ne ösmerjem önt, és meg ne gratuláljam!

A fiatal hegedüs lehajtá fejét; tetőtől talpig reszketett, s keze jéghideg lett a nagy virtuoz kezében.

VI.

De Sterny Alphonse! . . . .

tást gyakorolt e név akkoriban mindenkire, aki a zene iránt érdeklődött, művészre, dilettansra egyaránt.

Ma már — midőn napról napra hidegebbek, skeptikusabbak leszünk, midőn mindent bírálgó szemmel nézünk — fogalmunk sem lehet arról a rajongó szeretetről, tiszteletről, melyben az ötvenes években élő zongoraművészeket részesítették. De Sterny egyike volt a legünnepeltebbeknek. A Sterny-rajongás mint ragadós betegség terjedt el minden városban, a hol

csak hangversenyzett. S mégis, nehéz volt megfejteti, miben rejlett tulajdonkép varázsos hatalma. Irigy collegái azt erősítették, hogy diadalait nem is annyira művészi játékanak, mint egyéni kedvességének köszöni.

Ő egy tökéletes »homme á succès« volt. Öltözetére mindig nagy gondot fordított; elegans volt; némi kis hanyagság is volt benne, ami distinguálttá tévé; mindig kész volt a felelettel, egy-egy élczczel, tehát szellemesnek tartották; elég könnyelmű volt, hogy genialisnak mondják. Nagyon szép volt; haját mélyen a homlokába húzva, kétfelé választva hordta; a legutolsó divat szerint öltözött mint egy előkelő emberhez illik, de egyben-másban egy kis művészies eltéréssel. Társalgása mulattató, modora kifogástalan. Egy francia diplomata törvénytelen gyermeke volt ő; a de Sterny nevet szülőhelyétől kapta 25,000 frank évi jövedelme volt, miről a világ is tudott — s ezt egy olasz herczegnétől örökölte, amit a világ nem tudott.

Zongorajátéka bevégzett tőkély volt, gyöngyharmat és virágok lánczolata — a technikai ügyesség mesterien párosult előkelő előadásával, sehol egy félrevágás, sehol egy durva bilentyüverés.

A nagy magyar félisten, kinél egy másik hamis hang a hatás emeléséhez tartozott, csipősen megjegyzé róla: de Sterny játéka öt egy »Comtessenstück«-re emlékezteti. Sterny azonban, kinek a jó barátok ezt mihamar besúgták, az ő lekötelező szeretetreméltóságával csak mosolygott felette és — legalább pályája kezdetén — csupa szeretettel, finomsággal kezelte hangszerét, melyel a többi művészek akkoriban csak visszaéltek; s a zenei-orgiáktól tul-telt közönséget felvillanyozta az ő mérséklete. Nagyobbára csak előkelő körökben fordult meg, s collegáinak mindenkor szívesen segítségére volt.

Midőn Géza megösmerte, Sterny egy léha, önző, ritka tehetséges, jó kedélyű és nagyon hű ember volt, ki szerette, ha beszéltek róla. Charlatan csak később lett

belőle, hogy bisztosítsa magának a magas piedestal, melyre a közönség helyezé. A piedestal túl magas volt! Másnak a feje is könnyen megszedült volna olyan magasságban.

Különösen szeretett másokat protegálni, s így most sem érte be azzal, hogy a kis hegedüsnek kezét nyujtsa — megmondta lakczimét, és hivta keresse fel másnap reggel a Hotel de Flandres-ben, hogy »megbeszélhessük jövőjét« mondá felbátorítólag. Néhány szivélyes szót váltott a többi jelenlevőkkel a művészteremben; kezét fogott Délileoval, kinek arczán könnyek peregtek végig; megveregette a debutant vállát; »szerencse fel« mondá neki — s eltűnt.

A kis művészvacsorán, mit a hangversenyző rendezett a közreműködők számára, Géza egy harapást sem evett, nem szólt egy szót sem. Halvány arczczal, merev szemekkel bámult maga elé a jövőbe — a jövőbe, hol sár és piszok még ösmeretlenek, hol ragyogó szépségű hourik osztogatják a

szerencsét, tüske nélküli rózsabokrok között, s hol a babér önként meghajol előtte.

Akkor még nem vont össze szorongva szemét — mint a világosságot kerülő ragadozók — tágra nyitott szemmel, mint egy fiatal sas nézett a távolba, melynek minden fény kevés . . . melyet a nap sem vakít el.

VII.

Senki sem tanusithattot volna több jóindulatot egy kezdő tehetség iránt, mint a nagy de Sterny a kis van Luylennel szemben. Egymás után kétszer, háromszor is meghivta magához reggelire. Géza a művész elegansan berendezett lakásában nélkülözhetetlen házi butorrá vált — vagy talán egyik kedves kis csecsebecséje lett annak. El kellett hozni magával a hegedűjét és rögtönöznie kellett a nagy művész előtt, és de Sterny —, az ő bámulatos utánczóképeségével, mely egész tehetségét jellemezte — zongorán kísérte. Beszédbe

eredt vele, és nevetett, szive mélyéből nevetett a fiu eredeti ötletein. Nem találkozhatott ösmerőssel, hogy el ne mondja: Halotta ön már az én kis czigányomat? . . . Meg kell őt ösmernie önnek. Az egy csoda — egy valóságos csoda! Rögtönöz — mint egy Chopin — csakhogy egészen másként. Tegnap Shakespeare-ből czitált nekem — és ma rájött, hogy a Marsala nem olyan jó, mint a Tokai! És szép — á croquer! . . .

A brüsszeli társaskörökben elterjedt a mese a »világ nyolczadik csodájáról« — és L. herczegné ennek kedvéért egy zeneestélyt rendezett, mely alkalommal kicsiben mult, hogy a világ nyolczadik csodája el nem veszté összes eddigi nimbuszát.

Sterny pedans aprólékossággal gondoskodott róla, hogy védencze első fellépése minden tekintetben kifogástalan legyen. Megmérette a lábát, s lakkczipőt rendelt számára. A nagy estén saját kezével igazgatta fehér nyakkendőjét, s a maga kocsiján vitte az L. palotába. De még a fényesen világított előcsarnokban — mely fegy-

verekkel, s egész titokzatos sötét pánczézzal volt diszítve — eltűnt a Géza erős önbizalma. Ő, — ki egy hangversenyközönség előtt oroszán bátorsággal emelt homlokkal állt meg — most gyermekes félnékeséggel simult de Sternyhez.

— Elhozta magával a világ nyolczadik csodáját? — kiáltott a herczegné a művész beléptekor. Szőke, rendkívül kedves asszony volt; nagyon élénk és nagyon rövidlátó, lorgnettejét folytonosan szeme előtt tartá. Elhozta a világ csodáját? kérdé oly hangon, mintha ez a világ csodája valami nevetséges dolog lenne.

— Természetesen; ime itt van; van Luylen Gézának hívják.

— Van Luylen Géza, c'est drôle — mondta a herczegné.

— De szabad kérnem hogy az én kis világcsodámmal óvatosan bánják, nagyon érzékeny! —

— Úgy — — — valóban! Szép! örülök, ha a fiatal művészekben van bizonyos büszkeség — illik hozzájuk. Minő szemei

vannak! — lorgnettjén át bámulta Gézát — férjem már beszélt nekem az ő szemeiről. Egy valóságos czigány! És nem rég Shakespeare-ből czitált — mily jót nevettem rajta — — — aztán más vendégek érkeztek: — kérem önt, de Sterný gondoskodjék róla, hogy a világ nyolczadik csodája itthon érezze magát... Ez volt az óvatos bánásmód, melyben az érzékeny kis csoda részesült.

De Sterný egyelőre egy sarokban helyezte el, honnan nem sokára ismét elővonta, hogy a vendégeknek bemutassa. Géza daczos képet vágott. A hölgyek különös jóindulattal viseltettek iránta, kegyesek, barátságosak voltak — de egyiköknek sem jutott eszébe, hogy szavaikat egyenesen hozzá intézzék. Úgy beszéltek róla, előtte, mintha nem élő lény, de valami festmény lenne, vagy mintha nem értene francziául. Csodálkoztak felette, dicsérték, aztán egészen megfeledkeztek róla — bár ott állt előttük — s más dolgokról beszéltek egymás közt.

Hova tovább kellemetlenebbül érezte magát — mintha fényes, sima, veszedel-

mesen vékony jégtáblán járna. Borzongott. Körülötte minden oly fényes, oly hideg volt. Az előkelő társak finom flótaszerű susogása fájdalmasan érintette. Mintha könnyű fagyos hópelyhek szállnának égő arczára.

Szeretett volna sirni. A világ nyolczadik csodája ő, melyet szemüvegen át bámulnak — beszélnek róla — s tovább nem törődnek vele.

A többek közt e néhány szó üté meg fülét: Rue Ravesteinből került — mi az? — mi az a Rue Ravestein? — Hölgyeknek bajos azt megmagyarázni — vraiment? — de bámúlatosan jól neveltnek látszik — il n'a pas du tout l'air peuple! — Mais puisque c'est un tzigane. — — A Géza torka összeszorult.

— Nem fogjuk ma önt hallani? — kérdék a hölgyek, de Sterny, a nagy művész köré csoportosúlva.

— Engem? kérdé . . . . engem? — Én ma csak regisseur vagyok, és lámpalázam — rettenetes lámpalázam van . . . .

Elérkezett a döntő pillanat! Gézának játszania kellett. Szive hevesen dobogott — mintha nem is ő lenne az, aki ujjait a hegedűre teszi, de valami félénk, esetlen tuskó.

A Mendelssohn G-moll Conczertjét játszta; a közepén megakadt; újra neki fogott; felét kihagyva, elhadarva, alig birt a végére jutni. Rosszabbul előadva talán még sohasem hallották ezt a darabot. De Sterny magán kívül volt; és Géza szeretett volna a föld alá süllyedni.

Néhányan tapsoltak, mert nem vettek észre semmit, mások, mert éppen oda sem halgattak. — A nagyobbbrész azonban vállat vonva mondogatta: De Sterny entusiastista.

Sterny mentegetni kezdé a kis cigányt, elnézésért esedezett számára; ily rosszul még soha sem játszott előtte, vallá be maga is; de azt felelték neki: Ah, mi szivessen megbocsátunk önnek, de Sterny; tudjuk, hogy ön entusiastista.

A társaság tovább csevegett; nevet-

géltek; közbe-közbe frissítőket szörpöltek. Azután a szép hölgyek közül néhányan küldöttségileg kérték fel de Sternyt, hogy játsszék valamit; ki szokott szeretetreméltó előzékenységével a zongora mellé ült, s biztos győzelem érzetével mosolygott.

Midőn bevégezte játékát Gézához lépett, s megszóllítá:

— Kedves ifju barátom, szedje össze magát! Képes lenne-e elfeledni, hogy rajtam kívül mások is hallják? Nem lenne képes rögtönözni valamit? Kisértse meg, vissza birna-e emlékezni arra a témára, mit a napokban játszott nekem. E mai este sikerétől függ egész jövője, s én úgy szeretném, ha büszke lehetnék önre!

Ez utóbbi szavak csodát műveltek. — Játsszani fogok, mondá; azért — csak azért hogy önre szégyent ne hozzak!

Géza sápadt volt, egész testében remegett, midőn a hegedűt ujra kezébe vevé — szeme pillanatra felragyogott — aztán bánatosan ujra lesüté sötét pilláit.

Mintha tüzes lángeső szikráznék sze-

mei előtt — lelke zürzavarosan lázongott; fülében szilaj, majd sovárgó dallamok csendültek meg . . . .

Álmaiban hallott talán ily hangokat? vagy a panaszos őszi vihar hozta magával atyjának messze hazájából? Visszhangja ez ama daloknak, miket anyja kedvesétől tanult el, s később a piszkos utczában, — melyre vigasztalan tekint le a Megváltó a keresztről, — a küszöbön ülve gyermekének dúdolt, álomba ringatva őt? Ki tudja?

Hegedűje sirt, énekelt, édesbús hangokat csalva ki belőle, minőket csak a magyar cigányoktól hallhatunk; éles átmenetek, meglepő dallamok, észvesztett vihar a szenvedélyeknek, ... aztán egy utolsó heves feljajdulás . . . és elhallgatott.

Lélegzet nélkül bámult maga elé. Tudta, hogy a legjobbat adta, a mit adhatott! Mohón leste a hatást. Ha zajos tetzés nyilvánulásra számított, nagyon csalódott. Halk moraj, mint midőn a száraz levelek susognak az őszi szélben, futotta át a termet; mintha messze távolból hallaná

e szavakat: *charmant, magnifique, original, tzigane*. . . . lecsüggeszté fejét, szeme előtt fekete felhő lebegett. De Sterný mellé lépett, megveregette vállát: Bravo! Bravo! kiáltá; helyre van állítva a becsületünk! a társaság felé fordulva diadalmasan mondá: nos, túloztam?

Géza nem figyelt rá, mit válaszolnak — forró ajkaival kezét csókolt de Sterný-nek, s zokogni kezdett. De Sterný volt az ő menyországa, Istene! Mais voyons, grand enfant! csittitgatá a művész.... És a világ még jobban bámulta a művész nagylelkűségét, mint a gyermek lángeszét.

— Mi az a chimera? kérdé egyszer a kis czigány az ő »nagy« barátjától.

Délelőtt volt; Géza egy francia könyvben lapozgatott, melyet nem értett — Baudelaire-tól volt: *Les Fleurs du mal*. A művész leveleket irt. Japáni selyemből készült sárga pongyolaöltözéket viselt, s olyan volt benne, mint egy óriás királygyertya. Nyujtózkodott, huzakodott, sápadt volt, lát-

szott rajta, hogy nem aludt — hogy már legalább tizenöt év óta sohasem aludta ki magát teljesen.

— Mi az a chimera? — kérde Géza.

— A chimera.... a chimera..... az egy szárnyas syrena, magyarázá de Sterny hátrafordulva székében.

— Hm! Géza gondolkozva lesüté szemét, majd ismét fürkészőleg föltekintett. Tehát a chimera felette áll a syrenának?

— Igen; ahogy vesszük.

De Sterny a kandalló mellé ült lábát melengetni. — Átkozott hideg — adj egy pohárka Chartreuse-t; így — A chimera? miattam lehet finomabb fajta syrena, folytatá, mit bánom én. A syrenek puha karjaikkal vétkes örömekbe ringatják az embert — a chimerák éles karmaikkal a szívet marczangolják. A syrena a pocsolyába csábit, a chimera az égbe csalogat bennünket. Az eget nem érjük el; s a pocsolyában néha jól érezzük magunkat!.... átkozottúl jól — de ... az ördögbe! te ezt még nem érted; s a művész meghuzta a fiu fülét.

Géza zavarodottan hallgatott; valóban semmit sem értett pártfogója tiradéjából. — Néhányan közülünk mégis elérik az eget — a művészet egét — walhallát — a pantheont, — folytatá a fiu bombasztikus lelkesedéssel; mint a fiatal emberek rendszeren, ha többet olvasnak, mint aminek értelmét felfogni képesek; kevés tudományukat fitogtatják. — Eljutunk az égig, ha idejekorán arra az útra lépünk.

— Oh igen, néhányan! dörmögött a művész, s furcsán mosolygott.

— Michel Angelo, Raphael, Beethoven, számlálgatta a fiú.

— Shakespeare, Milton, Mozart és Leonardo da Vinci.... folytatá a művész e csodálatos litániát, hangosan felkaczagva — de hidd el, hogy az embernek nagy fáradtságába kerül, hogy az eget elérje, és hozzá edzett tüdővel kell birnia, hogy magát ott jól érezze.

A művész ásitott. Ő azok közé tartozott, kik elmulatnak a syrenekkel, anélkül

hogy hatalmukba kerülnének, s a kiknek az utjából a chimerák önként kitérnek.

Géza még nem érte be az eddig halottakkal. — Van szárnya minden chimérának? kérdé gondolkozva.

— Isten ments! kiáltá a virtuóz; nagyon soknak közülök nincsenek szárnyai — de azok nem számitanak — nem csábitanak el senkit sem hiú tévutakra, négy lábon állnak s a holdat ugatják, mozdulatlanúl.

— De . . . .

— Kedvesem, — mondá a művész nevetve, ha még valamit akarsz kérdezni, szólj, csengetek, hogy a szolgával egy conversationslexicont hozathassak, mert az én tudományomnak már vége szakadt!

VIII.

Hét évvel ezután, éppen május közepe volt. Géza hosszú távollét után visszatért Brüsszelbe. De Sterny Alphonse a brüsszeli társaság lelkesedését jól ki tudta használni; szerzett Gézának magas pártfogókat, ki általuk állami segélyben is részesült; Párisba küldték, hogy ott egy híres hegedűs vezetése mellett tovább képezze magát. Tanult; henyélt, nagyon sokat henyélt; aztán ismét tanult; voltak bámulói és irigyei; fenékgig ürité az örömök poharát, s alkalma nyílt különbséget tenni a nők között, kik rossz néven veszik, ha irányuk-

ban tolakodó, míg mások azt vették rossz néven, ha nem volt tolakodó.

Első művészi körútjára egy híres olasz staccato-énekesnővel, s egy még hiresebb morva impresarioval indult. Sok babért aratott; Nizzában az énekesnő miatt összetűzött a cellistával és kihivta; az impresariot pedig halálosan megsértette.

Az impresario okos ember volt, ki az ilyen kicsiségből nem csinált nagy dolgot, s midőn két hóval ezután Párisban új erőket szerzett amerikai körútjához, Gézának fényes ajánlatot tett, hogy csatlakozzék hozzájuk. A fiatal hegedűs, az utolsó hangversenykörútjából megmaradt néhány ezer frank birtokában gazdag embernek érezte magát s a nagy Marinsky ajánlatát röviden visszautasította e szavakkal: a virtuozcarriére úntatja, s ezentúl teljesen a zeneszerzésnek szenteli magát.

Huszonnégy éves volt. Ebben a korban sokan már halbatatlan műveket irtak. Gézától még semmi sem jelent meg, leszámítva a tiz évvel ezelőtt irt »Rêverie«-t

mely a czimlapon a fiatal zeneszerző arcz-képével czifra kiadásban — mint a dilet-tans compositiók rendesen — látott nap-világot, s mit az egész Faubourg St. Ger-main megvásárolt — de más senkisé.

Ettől kezdve sok mindent firkált, de semmit sem végzett be — és mégis gazdag-nak érezte magát, mert csak az akaraton-múlt eddig! Amint tollat vett kezébe, agyá-ban egyik gondolat a másikat üldözte. Csak-hogy a zeneszerzéshez nyugalomra lett volna szüksége, ami Párisban olyan fény-üzés, mit csak a legnagyobb urak enged-hetnek meg maguknak. Feltünt lelki szeme előtt Brüsszel, az ő góthikus templomaival, girbegörbe utczaival, dús növényzetével, s változatlan, egyforma, rajongó bigot életé-vel . . . . Honvágyat érzett és — elutazott.

Május közepe volt. Brüsszelben gyö-nyörű szokott lenni a május. Nem folynak hosszas háborúk, csak apró csatározások eső és napsugár között, ami tisztítja a le-vegőt. A légkör aranyos párákkal van telve, mi a vén utczák messzeségbe vesző távla-

tában mesés glóriává szövődik, s ragyogó fátyollal borítja a gothikus St. Gudule kőcsipkézetét és a park zöld pompáját. Valami különösen szép van ebben a nedves fényben; az arany ködben felolvadt napsugarak ércszerű csillogása mintegy dicsfénynyel özőnli el tavasszal a józan szürke Brüsszel falait.

A parkban megszabadulnak a szobrok szalmaköpenyeiktől; a napsugarak végig suhannak a pelyhes üde tavaszi illatot lehelő faágakon, s ezüstös fénysugárban úsztatják; aranyos foltokat nyomnak egy-egy hatalmas törzsre, vidáman lesiklanak a nedves fűbe, hol a falevelek árnyékával bújosdit játszanak. Az Oraniai herczeg palotája körül virágzó orgonabokrok álmodozva hajtogatják fehér és lilaszínű fürtös fejcskéiket; a királyi kertben violakék rhododendronokból egész tenger hullámszik a légtérben, melyet illattal, lágyan, elandaltóan, alig észrevehető fuvallat rezget át: — az észak sciroccoja . . . .

A Gare du Midit elhagyva, Géza gyor-

san lépkedett keresztül a boulevardokon a Rue Ravestein felé. Minden érdekelte s minden oly otthonos volt, amit látott. Meg-megállt; körülnézett, mosolygott; kissé tovább ment; majd ismét megállt az ő boldos, a világról teljesen megfélelkező modorában. Most lefordult a Montagne de la cour-ról, s előtte volt a Rue Ravestein. Különös érzés lepte meg, valami szokatlan aggodalom, elfogódás. Szeretett volna visszafordulni és elmenekülni, de valami úgy vonta közelébb — közelébb! — Nedves aranyos fény vonta be a messzeséget, s a különös utcácska középkori építészetével, s a templom fekete falához támaszkodó Megváltóval olyan volt, mint egy aranyhát-térre festett régi kép.

— Monsieur Delileo itthon van? kérde Géza a jól ismert ház kapujában egy cseléd-leánytól, aki — hallatlan időpazarlás! — a küszöb tisztításával foglalatoskodott. Kissé nehézkesen ejtette ki Géza a flamand szavakat, s a leány bámulva nézett rá és igenlőleg bólintott. Dobogó szívvvel ment be

a kapun, ruganyos ifju lépteit alatt recsegett a vén falépcső.

Kopogtatott, de nem válaszolt senki; belépett; a falakon még mindig ugyanaz a zöld kárpit, melynek mintha puszták látása is arzenikum-mérgezést okozna; de most sokkal csinosabb, rendesebb a szoba mint akkoriban volt, midőn Géza nevelőatyjával együtt lakott. Valamicsodálatos kábitó, narokotikus illat áradt felé! A csorba delftkorsóban a Gualtieri képe alatt sokszínű pompás mákvirág csokor illatozott, óriás mákvirágokból, melyek általában »pavots de Nice« néven ismeretesek.

Az első szoba ajtaja nyitva volt, a második szobából egy kis üveges erkély nyílt, itt ült egy kerek asztalka mellett Delileo Gaston és vele szemben — a leánya.

Géza összerezzen, s néma bámulattal szemlélte a leánykát. Csak Olaszországban látott ehhez hasonló szabályos és mégis kekedded vonásokat. Kis feje széles vállakon nyugodott; halvány szintelen arcza-

ban égő piros szája s egy pár tüzes fekete szem lángolt.

Bár akkor még alig volt tizenhét éves, eltérőleg az északi növendék-leánykáktól, a Delileo leányának korán fejlett, telt idomai voltak; különös bájt kölcsönzött neki az olasz morbidezsa!

Mig Géza elmerengve nézte a leánykát, Delileo Gaston föltekintett, fejét előre nyujtá s szemét hunyorgatta, mintha nem jól látna — a fiatal művész mosolyogva közeledett felé.

— Géza! ... te vagy az? s a következő perczben a »droewige Heer« karjaiba zárta fogadott fiát. Mindketten sirtak örömben; aztán Delileo félretolta magától »ifját«, hogy jól szemügyre vehesse, és újra átölelte — most már nálunk maradsz egy időre? — kérdé reszkető hangon.

— Ha terhetekre nem leszek, atyám, válaszolá Géza, szívesen itt maradnék, hogy nyugodtan dolgozzam, de tudom, hogy itt most már nincs számomra hely — hanem majd közeletekben fogok lakást keresni

De, mondá a fiatal leányra tekintve, én még nem is ismerem nővéremet!

— Ah, igaz — nos Annette, ez van Luylen Géza, akiről már annyit beszéltem neked. Fogadd szívesen; te meg Géza adj egy csókot neki mint testvérekhez illik!

Az estebédet együtt költötték el; a hosszú májusi esthomály kioltotta az aranyos fényt Brüsszel felett. Egy elhaló vörös fény sugar rávetődött rézsuttosan az utcai lámpaüvegre, s visszaragyogott a csatornából, egy másik a templom színes ablaküvegén pihent meg.

Géza kiválasztotta az egész butorzat között a legkényelmesebb karosszéket, s hátradőlve benne a zöld kárpitos szobácskában, beszélt Gastonnak, aki csak úgy leste szavait, hogy mik az ő tervei, miket fog komponálni. Annette hallgatott; csak szeme ragyogott a félhomályban.

Géza beszélt — beszélt — s a »droewige Heer« csak hallgatta néha-néha közbe, szólva: Cela sera superbe!

Időnkint hallani lehetett a nagyvárosi zajt, mely elmosódva, mint valami egyhangu altató dal hatott el a Rue Ravesteinba. A mákvirágok bódító illata erősebb lett amint az este leszállt, s időről időre megremezt egy-egy lehulló szirm az állvány márványlapján.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

IX.

A mákvirágcsokor a csatornában úszott, s azóta sok más szép virág jutott hasonló sorsra. Májustól junius, júniusból julius lett. Géza minden este terveiről beszélt nevelőatyának, játszott neki egy-két dallamot a hegedűn, vagy egy ösz-szes részletet mutatott be a vén spinetten, Gaston biztatta »cela sera superbe!«, sokat improvisált, visszaadva a lelkében tá-madt csodás hangokat — de nem dolgozott semmit.

Kis padlásszobában lakott egy mosó-nőnél, de egész nap Delileonál volt, kinek

házatája az Annette bájos alakjával sokkal barátságosabb lett.

A »droewige Heer« valószínűleg, hogy lányának több kényelmet szerezhessen, rendes állást vállalt. Színházi titkár, s amellet egy lap munkatársa volt, ami által csinos jövedelemhez jutott. Háztartásán nem a nyomor, hanem rendezetlen jólét látszott — a Rue Ravestein jóléte.

E körülmények között Géza egészen jól érezte magát. Megtalálta a maga kényelmes karszékét, melyben hátradőlve, karját a széktámláján pihentetve, jövőjéről beszélt, s a Caporal-cigarette füstjében jövendő dicsőségét képzelte látni. A terített asztalon mindig volt számára egy üveg Bordeauxi.

Szerette a hosszadalmas, időpazarló étkezést, ami már magában véve felmentette még a gondolatától is, hogy valamit dolgoznia kelljen; lassan iszogatta fekete kávéját, míg szemben vele Annette csipkedett egyet-mást a tányérjáról. Szeretett a nagy mesterek rég elhangzott művei közt

keresgélgni; elfeledett költők művei közt lapozgatni. Ha egy-egy vers megtetszett neki, ragyogó szemekkel, hangos lelkesedéssel dicsérte, s felolvasta a kis Annettenek egyszer, kétszer, el huszszor is egymásután, — bár épp úgy elolvashatta volna annak a flamand cselédleánynak ott künn, ki egy szót sem ért francziául — de az bizonyára nem mosolygott volna hozzá oly kedvesen. — Aztán egy lap kótapapírt vett elő, s daltamot irt a vershez, s eljátszotta gyorsan odavetett szerzeményét a vén spinetten, mely az ő ifju szenvedélyes hevét megtört hangon, reszketve adta vissza, mint egy nagyanya, ki a sir szélén egy utolsó szerelmi dalt énekel. Aztán elénekeltette a dalt Annette-el. — Gyönyörű contralto hangja volt, s igyekezett szépen énekelni, hogy Gézának örömet szerezzen. De Géza nem volt vele megelégedve. — Több kifejezést Annette, több szenvedélyt! kiáltá. Nem érzesz itt semmit, éppen semmit? és szívére mutatott. Annette mosolygott; elpirult, s elfordítá tőle arczocskáját.

Delileo Gaston elhatározta, hogy Annettét és Gézát mint testvéreket fogja tekinteni; ez kizárt minden további kétségeskedést, s rá nézve nagyon kényelmes volt. Nem vett róla tudomást, mily sokat törődik Annette »fivérével«, hogy kényezteti, hogy keresi kedvét mindenben — mily kifejezéssel pihenteti olykor-olykor nagy délvidéki szemeit Gézán.

Ő csak azt látta, hogy Géza elejétől fogva teljesen hideg, tesvériesen barátságos volt irányában. Julius vége felé kissé el is hanyagolta a Rue Ravensteint; valami párisi színésznő hálójába keveredett, ki a Galérie St. Hubert színházban vendégszerepelt, s unta Brüsszelt.

Annettét a féltékenység emésztette, de Géza nem vette észre, miért van oly rossz színben.

— Mi lelt téged kicsike? kérdé egyszer aggódva, s dédelgetőleg megsimogatta lesoványodott arczát — mi bánt? ez a rossz városi levegő árt neked — tengeri levegőre kellene őt vinned, atyám!

Az öreg vállat vont — Fájdalom, nincs módomban! mormogá.

— Nincs módodban, nincs módodban! kiáltá Géza, hadd lehessek én segítségetekre, oly sokáig éltem a ti kegyelmetekből!

Géza elfeledte, hogy a Mlle. Irmának vett apró meglepetések mily sok pénzébe kerültek! Hazament, hogy néhány bankjegyet vegyen magához — s tárczájában csupán egyetlen 20 frankos darabot lelt. Előbb fejét vakarta, de aztán jóízűen nevetni kezdett, s a lesóványodott erszényt diadalmasan vitte át Delileohoz. Most nevessetek ki, s gunyoljátok az én hivalkodó bőkezűségemet, kiáltá — ime nézzétek, ez az én összes vagyonom — de várjatok csak . . . várjatok . . . Fejem és kezem egy pénzbánya, csak meg jöjjön az igazi kedvem a munkához — de ahoz »egy kis láz« is kellene! Nem tudjátok véletlenül hová tettem az operalibrettomat?

Augusztus vége felé Mlle. Irma elhagyta Brüsszelt. Géza rosszkedvű lett, s

ez a hangulat úgy látszik kedvező hatással volt munkakedvére.

Egy reggel meglepte »a kis láz« .... kiteríté maga előtt a tiszta papírt, elegyengette, tollat vágott magának, könyökével rátámaszkodott az egyetlen asztalkához — az is ingadozott, — mely padlásszobájában található volt. Irt egy sort, aztán kitörülte; — — — idegesen nyujtózkodott — egész testét nyugtalanság fogta el. Aztán felállt, s lement a parkba sétálni; néha-néha megállt, mintha valami benső hangra hallgatna elmélázva bandukolt, s beleütődött a járókelőkbe; végre leült egy lóczára. Hirtelen támadt szellő suhant végig a fák koronáin, először gyengén, de mindig erősebben üvöltve. Géza felrezzent — végig simitá homlokát, feje tele volt hangokkal.

Fölsietett padlásszobájába és irt — irt .....

Elmúlt a második reggeli ideje, mit rendesen Annettellel együtt szokott elkölteni — Delileo olyankor csak néha ment haza — elkövetkezett az estebéd is — és Géza

még mindig az asztal fölé hajolva irt. A szobapadlóján körülötte teleirt lapok hevertek szanaszét. Ajtaján kopogtattak — nem hallotta. Delileo belépett. — Mit mivelsz, fiam, hogy ma szinedet se látjuk? Beteg vagy?

Géza rámereszté szemét, mint aki mély álomból ébred fel. — Nem, mondá egyszerűen, — dolgozom.

Sápadt volt, kezei reszkettek. Delileo sürgette, szakítsa félbe munkáját, legalább egy órára, és egyék valamit.

Géza kelletlenül követte az öreget. Leült az asztalhoz, de alig evett, és egy szót sem szólt; egy pontra szegezte szemeit, mintha kísértetet látna. Ebéd után összefüggésnélküli dallamokat dudolva járt fel s alá a szobában; vagy leült a spinett mellé s becsukott szájjal egy hangot adott, amivel egy nagy finalénak kellett végződnie; kezével hadonázott, mintha láthatatlan zenekart vezényelne, s felkiáltott: Bravo!

Delileo, ki annak idején sok íróval, művészszel érintkezett, nem zavarta. Ki-

méletesen bánt vele, mint ahogy a szerencsétlen elmebetegékkal — és a lángeszű emberekkel bánnak. Annette nem értette ezt a különös, szokatlan viselkedést, s bár rendesen tisztelettel viseltetett Géza iránt, most vidám nevetésben tört ki.

Csodálatosképen Géza ezt a gyermekeskedést nagyon rossz néven vette tőle; gyorsan »jó éjt« kívánt, s elment. Hajnalhasadtáig az operáján dolgozott.

Napok múltak — Géza alig evett, alig aludt valamennyit; rossz színben volt és ingerült, de amellet leirhatatlan fájdalmas boldogságot érzett, s az egekben képzelte magát. Hiába intette az öreg Delileo: Agyon ne dolgozd magad! A teremő képzeletet nem lehet túlfeszíteni, épp úgy, mint a hangot! Tarts mértéket!

De Géza csak rázta szép fejét és mosolygott; szemét félig lehunyva gondolkodva bámult maga elé — talán nem is hallotta az öreg szavait!

Bevégezte az ötödik felvonás finaleját, és ujjongott saját szerzeménye feletti örö-

mében — a harmadik és negyedik felvonás még el sem volt kezdve — de ekkor hirtelen cserben hagyta a phantasiája. Pégazus levetette hátáról — mint leveti mindazokat, kik rosszúl bánnak vele, túlhajtják — s a fényes légkörből egyszerre csak lebukott a földi nyomoruságba.

Fejfájás gyötörte; végtelen szomorúság vett rajta erőt. Szerzeményét, minek eddig csak szépségeit látta, most értéktelennek találta, s felfedezte összes hibáit. Összehasonlítá nagy mesterek műveivel, s haragjában homlokát verte, fogát csikorgatta. Nevetségesnek, túlságig regényesnek találta munkáját. Csak a legszárazabb zenei táplálékot volt képes elviselni. Egy Chopin Nocturne idegessé tette — nem játszott mást, csak a »Chaconne«-t Bach-tól. Olyan volt, mint aki valami nagy betegségből lábadozik. Ruhái csak úgy lógtak rajta. Vontatott léptekkel cél nélkül járkált, vagy meghúzódott a zöld szoba egyik szögletében, s fejét kezére hajtva órákon át töprengett.

Egy meggondolatlan pillanatban legutóbbi szerzeményéből kezdett valamit játszani a hegedűn — felizgatta — ideges gyorsasággal félretette hangszerét, belevágta magát a nagy bőrkarosszékbe — mit a Delileo család mint az ő kiváltságos helyét tekintett — nyugtalanul rágicsálta körmeit, s egyszerre görcsös zokogás fogta el. Annette félénken odament hozzá, résztvevőleg simogatta haját és halkán suttogá: — Szegény Géza; hát olyan nagy fájdalmat okoz az, ha valaki lángész?

Géza magához vonta, és megcsókolta haját, szemét, száját. Annette először ijedten, később szívesen türte, majd zavartan visszahúzódott Gézától. Géza hagyta, hogy karjaiból kibontakozzék, de kezét nem eresztette el, s őszintén szeme közé nézve így szólt: Annette, kedves, jó, kis Annette-em, szeretsz engem? Akarsz-e feleségem lenni? Nem most, de majd ha nagy művész leszek — talán még lesz belőlem valami a te kedvedért!

Annette elpirúlt, s akadozva mondá:

— Mit akarsz te egy ilyen ostoba kis leánynyal....

— De ha nekem éppen ilyen kell! tréfált meghatottan.

Annette lehajtá fejecskéjét, s megcsókolta a Géza kezét; aztán lábainál egy zsámolyon meghúzta magát.

Gaston hazajöve így találta őket. Aldását adta az eljegyzéshez.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

X.

Géza napról napra jobban megszerette menyasszonyát, s gyöngédebb lett iránta. A leányka modora vele szemben csak annyit változott, hogy kevésbbé volt félénk s pajkosan ingerkedett vele.

Minthogy többé nem lehetett a gyermekeket úgy tekinteni, mint testvéreket, Delileo együttlétüket egy napontai sétára s az esti órákra szorította.

Oh, azok a séták! Annette a népes élénk utszákat szerette; szívesen álldogált a kirakatok előtt a szép piperetárgyakban gyönyörködve, s kérdé vőlegényét megen-

gedi-e neki ezt, vagy amaszt a fényüzést, ha majd nagy művész lesz? Vágyai még nem voltak túlköltségesesek, s nem igen mentek tovább egy-egy szép szallagnál, vagy egy pár aranylakk czipőcskénél. Géza mosolygott kérdéseiben, s másnap reggel rendszerint elküldte neki ajándékban az óhajtott tárgyakat egyszerű, őszinte sorok kíséretében. Az a néhány óra, mit az utóbbi időben adott, lehetővé tette e kis pazarlást.

De Géza ellenben nem szerette a népes utcákat; szivesebben bolyongott az akkor elhagyott, üres parkban. Almodozva, a világról megfeledkezve lépdelt Annette oldalán a novemberi szélben susogó fák alatt. Itt-ott pocsolyák szakíták meg az utat, ilyenkor, ha nem volt körülöttük senki, s nem kellett attól tartania, hogy meglátják, felkapta a leánykát és átemelte rajta. Annette kissé ránehezedett a Géza karjára, s ha nagyon elgondolkozott, megnyomta karját, hogy felocsudjék. — Ébredj fel már, és mesélj nekem valamit! kiálta. Géza ilyenkor nedves szemekkel boldogan

nézett le reá s csak annyit mondott: Szeretlek, — többet nem tudott mondani. Rettenetes szerelmes és határtalan unalmas vőlegény volt. Most szorgalmasan dolgozott; kevesebb lelkesedéssel, de jobban megfontolva. Az opera bevégzését egyelőre elhalasztotta; a helyett a Dante »Poklára« irt egy dramatikus, oratorium szerü művet, melyet már majdnem bevégzett.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XI.

— Annette! — kiáltá Géza egy este november vége felé — lélekszakadva rontva be a zöld szobába — Annette! Atyám!

— Mi az fiam? — kérde Delileo.

— Levelet kaptam de Sternytől! A jövő héten Brüsszelbe jön!

Ah! — szólta Annette csalódva, haragosan, — azt hittem a nagy lutrin nyertél, vagy valami havokénti ötezer frankos szerződést kötöttél, s azzal akarsz bennünket meglepni!

— De Annette! — kiáltá Géza.

— Nem csodálkozom rajta, hogy örülsz

— mondá Deliléo gyöngéden; s minthogy Géza még mindig neheztelve nézett menyasszonyára nagy szomoru szemeivel, hozzátette: Ne vedd rossz néven közönyét, hiszen ő nem tudja mit jelent az — de Sterný.

Géza azzal tölté az egész estét, hogy megértesse menyasszonyával: mi volt neki de Sterný az utolsó tíz év alatt, s mily jelentősége van az ő nevének a nagy világban.

XII.

Annette megértette; s most már tisztában volt a művész nimbuszával. Gézának nem kellett attól félnie, hogy Annette nem méltányolja kellőleg »nagy« barátja érdemeit. Hogy is ne! hiszen az egész város a de Sterny nevétől visszhangzott; róla nevezték el a legujabb czukorkákat, zseb-kendőket, lakktopánokat; a kis gyermekek művészt játszottak, és hangversenyt, mint a század elején katonásdit — konsult, és marengoi csatát.

Annette most ének-órákat vett; ez is olyan fényűzés volt, mit Gézának köszön-

hetett; s a leányok, kikkel az ének-órákon találkozott, egyébről sem beszéltek, mint de Sternyről.

Az egyik növendék nagybátyja karmester volt a Monnaie színháznál. De Sterny egyszer meglátogatta, s nála feledte egyik keztyűjét. A következő együttes órára az említett növendék elhozta magával a keztyüt, melyet a Signor Montini leánynövendékei azonnal szétnyirbáltak, aztán szétosztották egymás közt, s a rajongók közül sokan még húsz év múlva is keblükön hordták — mint ereklyét — a vászonzsacsókba varrt bőrdarabkákat.

De Sterny ez időtájt érte el dicsősége tetőfokát. Utolsó oroszországi utja valóságos diadal-út volt. Odessában ágyulövés-sel fogadták; Moszkvában mintha bucsu járásra mentek volna az emberek, úgy tódultak eléje; a lelkesült ifjuság kifogta kocsijából a lovakat, s az ablakból a fő-tuczán végig szebbnél szebb nők virágcsó-t dobáltak rá. Pétervárott egy nagyhercegné saját palotáját ajánlotta fel neki szállásul;

drága czobolyprémeket, babérkoszorúkat, gyémántgyűrűket, kaviáros hordókat, arany samowart rakott lábai elé az orosz lelkesedés.

Géza mindezeket elmondta menyasszonyának; de amit ő nem mondott el — hogy Oroszország legelőbbkelő hölgyei versenyeztek a de Sterny szerelméért, s hogy a kegyetlenül mellőzött georgiai herczegnő utolsó pétervári hangversenyén az előadás alatt agyonlőtte magát — elmondták neki barátnői az énekiskolában; és Annette nagyobb érdekkal hallgatta, mint összes többi diadalait.

Géza természetesen kiment a művész elébe a vasutállomáshoz; de miután rajta kívül a fél Brüsszel ott volt a gare du nord-nál, hogy a nagy embert fogadja, de Sterny védenczét csak egy udvarias kézzsoritással s néhány szóval, hogy másnap reggel keresse fel a hôtél de Flandres-ben, volt kénytelen kielégíteni.

Géza a kitüzött időben megjelent; de Sternyt az íróasztal mellett ülve találta;

egyik kezében tollat tartott, másikra fejét hajtá; egy lap teleirt, át meg átjavított kézirat hevert előtte. Vonásai keményebbek voltak, mint ezelőtt. Egész lényén, gépiesen udvarias modorán érezhető volt valami kellemetlen feszesség, ami majdnem mindenkinél kifejlődik, aki folytonosan magánál magasabb ranguakkal érintkezik. Látszott rajta, hogy nyitott szemmel alszik, mint a nyúlak és az udvaroncok.

— Nos, hogy vagyunk? Szivemből örülök, hogy látlak, — kiáltá a hegedüs elé. — Az ember megfiatalodik, ha szemedbe néz. Csodálkoztam, hallva, hogy hosszasan itt tartózkodol. Mi az ördögöt csinálsz te itt? Azt hittem már rég hegyen-völgyön túl jársz Marinskyval (az impresarióval).

— A szerződéselem megsemmisült; azaz, nem volt kedvem magamat lekötni, — dadogá Géza pirúlva.

— Ugy! hm . . . . s most henyélsz. De Sterny még mindig barátságosan pártfogólag bánt vele. Teringettét, mily jó színben vagy, szinte nem illő egy fiatal művészhez

— nézz rám — csont és bőr — — — és mit csinálsz tulajdonkép. Terveket — mi?

— Oh, én nagyon szorgalmas vagyok, — bizonyítá Géza, órákat adok.

— Ugy! órákat adsz . . . . te . . . . órákat! Nom d'un chien! Én azt hiszem, annál már csak jobb és mulatságosabb lenne Marinskyval aranyat ásni Amerikában. Órákat adsz . . . . s még hozzá olyan kevés szép hölgy tanul hegedülni. Nos, és azonkívül . . . mivel foglalkozol még azonkívül?

— Zeneszerzéssel. Ugy látszik te is —

— Persze, persze, — viszonzá de Sterny, a kéziratot írómappájába dugva, — ah, hogyan lehetne komponálni az ilyen élet mellett, minőt én folytatok! Végkép belefáradtam már, hogy egész életemet vasuti kocsikban és hangverseny-termekben töltssem. Oh! csak négy heti pihenés — beefsteak aux pommes, falusi levegő . . . . . virágok, és egy barát . . . .

Kivül kopogtattak, — a művész inasa bejött. — Nem vagyok itthon, — kiáltá de Sterny.

— Gróf S. van itt . . . .

— Nem vagyok itthon, animal, senki számára, hallóttad?

A famulus eltűnt.

— Látod, így megy ez, — dörmögött a művész, — alig egy rövid negyedóra alatt tizen is jelentkeznek. Unalmas élet . . . . mindig ugyanazokat az ostobaságokat végigcsépelni, örökösen dicséretet, tapsokat hallani.

— Szeretnéd talán, hogy egyszer — változás kedvéért — kifütyüljenek?

E vidám ártatlan válasz hallatára a művész elhalaványodott s bizalmatlan szemeket vetett az elrejtett kéziratra, majd meg Gézára, kinek szeretetteljes, áhítatos tekintetéből látta, hogy az nem gondolt semmi rosszat.

Ha volt de Sternynek őszinte hive, úgy az van Zuylen Géza volt.

— Igazán kár, hogy oly kevés időt fordítasz a zeneszerzésre, — folytatá a hegedűs. — Még átiratoknál egyebet nem hallottam tőled — talán majd egyszer

megmutatsz nekem vagy egyet eredeti műveidből!

De Sterny összeránczolta homlokát. — Hm! mondá — nem szeretem gyakran szellőztetni azokat a dolgokat. Elkopnak. Elvesztik a primeur-t ha az ember mindent az első sehonnainak megmutat, mielőtt megjelenne.

Gézának arczába szállt vére. — Minden sehonnainak! — ismétlé megsértődve.

De Sterny szivéből nevetett. — Még mindig olyan érzékeny vagy, — kiáltá, — nem úgy értettem. La langue m'a fourchu, mon garçon. Az magától értetődik, hogy te kivétel vagy, Sacrebleu! én vagyok az utolsó, ki azt tagadnám. Ha valami értékebb művet bevégeztem, meg fogom neked mutatni; ez — s szemével az íróasztalán fekvő kéziratra mutatott — ez semmi éppen semmi, egy kis balletzenének a vázлата. L. herczegné. . . . . — talán emlékszel még rá — kért, sőt még Bécsben is irt nekem erre vonatkozólag, mint magad is beláthatod, nem utasithattam vissza . . . . .

C'est assommant! Egy comtesse-ballet!... És most kérlek csengess, hogy a reggelinket behozzák. Az alatt majd elmondod nekem, mi az, ami téged valójában ideköt; mert, hogy csak azért lennél itt, hogy üres idődet zeneszerzéssel töltsed, azt nem hishetem.

A reggeli alatt Géza feltárta barátja előtt szive nagy titkát.

De Sterny felugrott. — Tehát ez az! No, ennél már ostobább dologba nem bonyolodhattál volna. Sejtettem előre, hogy ilyesmi fog kisülni; valami hosszú szerelmi viszony, amiből még kiránthattalak volna — de eljegyzés! Még csak ez kellett! Megházasodni, családot alapítani a te korodban! Ez maga a bukás, maga a sir! hallod... sirja összes tehetségeidnek! Oh, nem a testednek... az gyarapodni fog és virulni az egyszerűsima erkölcsös élet légkörében; meghizol, mint valami falusi bíró; egyik keresztelőt a másik után fogod ünnepelni; jársz felgyűrt nadrágban, hónod alatt egy csomó hangjeggyel, egyik utczából a másikba az

órák után; s egész ambíciód abban fog összpontosulni, hogy valamelyik zenekarnál első hegedűs, concertmester lehess, vagy ha nagyon sokra viszed, majd valami karmesteri állást kapsz. Teringettét! Virgács kellene a hátadra, egy szigorú impresario korbácsa, nem pedig a nyugodt családelet párnáin pihentetni a fejedet.

— Úgy beszélsz mint egy eretnek-mint egy szerelmi atheista, — kiáltá Géza, ki még mindig szeretett nagy szavakban beszélni. — Ki mondta, hogy én már hol, nap megházasodom, folytatá. Addig nem kapom meg a lány kezét, míg biztos állásom nem lesz.

— Ah, úgy! No az még jó! Hát ki az! Egyike tanítványaiddnak? Valamelyik tagbaszakadt polgár szőke leánykája — mi?

— A nevelő-atyám leánya! — felelte Géza.

— O...h! A Gualtieri leánya! S te el akarod venni.... nőül akarod venni?

— Nem is képeled, milyen szép, milyen bájos, — suttogá Géza.

— Hogy a Gualtieri leánya bájos, azt könnyen elképzelhetem magamnak, — mondá a művész, s szemében szokatlan ábrándos sóvárgó kifejezés ragyogott, — hogy a Gualtieri lányát valaki nőül vegye, nem értem. — Te talán nem tudod, ki volt a Gualtieri.

Géza ajkába harapott. — Nevelőatyám boldog volt vele.

— Ugy . . . hm! Boldog volt vele! — Delileo is csak oly dőre volt, mint a többi. Ha csak czipőjét megtisztithatta, már az is boldoggá tette volna . . . Hm. Én ösmerem az ő házasságuk történetét. Még ma is arról legendáznak a művészi körökben, csak a neveket tévesztik össze néha. Én jobban megjegyeztem a neveket — — — mert Delileo már csak miattad is érdekel és . . . és . . . mert a Gualtieri volt az én első szerelmem!

Géza összerezszent. — A te első szerelmed! kiáltá elfojtott lélegzettel.

A művész végighúzta kezét homlokán és keserűen mosolygott. — Igen! . . . a

d'Agoult salonjában ismerkedtem meg vele: én akkor még úgy néztem ki, akár egy leány, alig lehettem több tizenhatal évesnél és szerelmes voltam — de milyen szerelmes! — — — — Gualtieri csak nevetett — én hasztalan sóvárgással emésztettem magam — ő nem akart rólam tudomást se venni! Még most — húsz év múltán — sem említhetik előttem nevét, hogy szívemet rezgésbe ne hozná. Istenem, mily szép volt! Micsoda alak . . . . mosolya, haja! Dús sötét fürtei nyakán és homlokán vöröses fénnel ragyogtak, mintha aranypor lett volna hintve rá! Modora előkelő, nagyúrias . . . .

A művész félbeszakította a beszédet, elgondolkodva bámúlt maga elé. A visszaemlékezés Gualtierire mindig fájdalmat okozott neki. Géza meghatva látta barátja elkomorult arcját.

— Hogyan mehetett nőül ez az asszony szegény nevelő-atyámhoz? — kérdé.

— Hogy? . . . . hogyan? — Elveszté hangját, kedvesét, — egészségét. Harmincz-

nyolcz éves volt.... Delileo jó családból való, s még mindig szép vagyon maradványának a birtokosa, melyet azelőtt emberbaráti czélokra aprózott el. Delileo kényeztette nejét, mint egy herczegnét — s az, a gyermek, — a te menyasszonyod — születése után fél évvel, megszökött, ha jól tudom egy obskurus lengyel kalandorral. — Delileo a legnagyobb nyomorban, betegen találta fel újra egy padlásszobában; magához vette és a házasságot rokonai, barátai ellenére, megkötötte. Vagyonával készen volt, s a Rue Ravesteinba temette magát. Keményen bánt vele a sors, de mégis .... másfél évig legalább boldog volt!

De Sterný Alphonse elhallgatott, s mintha terveket szőne, bámult a világba.

Géza megérinté barátja karját. — Ennek az asszonynak az emléke még mindig oly erős hatással bír reád, s te mégis csodálkozol, hogy leányát nőül akarom venni — a leányt, ki örökölte anyja egész szépségét, báját, annak bűnei nélkül?

Sterný kellemetlenül mosolygott. —

Mennyi idős a leány .... tizenhat, vagy tizenhét éves.... ha jól számítok, nemde? — kérdé.

Géza intett.

— Úgy! s te már itélni akarsz vérmérséklete fölött? De Sterny ujjaival dobolt az asztalon; úgy hangzott mint valami gúnyos kis győzelmi-induló.

Géza elpirult. — Sterny! kiáltá kis szünet múlva, bár mennyire szeretlek is, nem állom ki tovább, hogy így beszélj. — Tedd meg a kedvemért, nézd meg a leánykát, és ítélj magad.... Jöjj el egy este — igyál velünk egy csésze teát, ha nem irtózol a Rue Ravesteintől!

— Amikor akarod, te nagy gyermek — holnap, — holnapután; ti korán étkeztek, s így mehetek, mielőtt a nagyvilági élet kezdődne!....

Géza aztán elbucsuzott. De Sterny kikisérté, s a lépcső karfája mögül még egyszer utána kiáltá: — Tehát holnapután este nyolcz óra felé! Kiváncsi vagyok a te Capuádra!

XIII.

A Rue Ravestein tizedik száma alatt nagy izgatottság uralkodott. A lépcsőt és folyosót friss teasütemények illata árasztotta el. Annette hol elpirult, hol meg halvány lett; a bútorokat majd ide majd oda állította, azon igyekezve, hogy hiányaikat lehetőleg elrejtse. Szép szemeivel szomorúan nézett a szoba szinehagyott zöld kárpitjaira, sohajtva: Ugyan hogy fogja majd érezni magát de Sterny ilyen lakásban! Géza csak mosolygott; megcsókolta a leányka homlokát s arczocskáját bizalmasan megveregetve, mondá: Légy nyugodt; ő

csak azért jön, hogy téged megösmerjen, édes kincsem, nem azért, hogy talán a lakásunkat kritizálja.

Az öreg Delileo még izgatottabb volt, mint leánya. Egy régi szúevett ládából előszedte régi frakkját, s e kámfor-illatú, kemény kráglis, a polgárkirályság korára emlékeztető ruhadarabban járkált egyik szobából a másikba. Leporolta zsebkendőjével a képek kereteit, félénken, lopva pillantott a homályos tükörbe, megigazitotta hatalmas atlasz nyakkendőjét, mely szépen himezett sárgult ingével együtt valamikor a Lajos Fülöp kormánypálczája alatt lehetett új.

Géza tréfált kis családja izgatottsága fölött, de amit az előttük levő nagy eseménynyel szemben mégis indokoltnak talált.

Nyolcz órakor szivdobogást kaptak mindannyian, öt perczzel nyolcz után Delileo így szólt: — Talán nem is jön. Egy negyed kilenckor Annette megütközve, nyugtalanul nézett a hegedüsre, és félrevont ajakkal suttogá: Megigérte neked,

hogy eljön, Géza? — Fél kilenczkor a tornáczról zaj hallatszott. Bizonyosan üzenet, hogy nem jöhet, gondolá Delileo, ki szokása szerint el volt készülve a csalódásokra.

— Itt lakik Monsieur Delileo? — hallatszott egy jól fegyelmezett hang kérdése a lépcsőről. Géza kirohant. A vén journalista végig simitá arczát, hogy visszanyerje nyugodt kifejezését. Annette eltűnt.

Néhány pillanat múlva kinyílt az ajtó. s egy elegáns barna férfi lépett a kopott kis zöld salonba. Kissé feszélyezte, hogy a bundáját nem volt kint hol letennie, de amint Géza megszabadítá a nehéz ruhadarabtól, Sterny szívélyesen kezét nyujtá a háziúrnak, kit Géza ünnepélyesen be akart neki mutatni. Oh — mi régi ismerősök vagyunk! mondá a művész, s látva, hogy a droewige Heer lekötelező szívélyességét szerénykedve fogadja, folytatá: — Ön talán nem is emlékszik már a szerelmes ifjúra kivel d'Agoult grófnénál találkozott régen. De én nagyon jól emlékszem az ön barátságos, résztvevő sza-

vaira. Oly jól esett az akkor nekem. Azt hiszem, ugyan egy bánatunk volt, csak-hogy — élénk szemeivel gyors pillantást vetett a Gualtieri arczképére — ön később szerencsésebb volt, mint én!

Erre aztán könybe lábadt a droewige Heer szeme, s melegen szorított kezét a művészszel.

— Nos? kérdé de Sterny, vidáman kacsintva a hegedűsre — nekem a viszontlátásom kívül még más is volt ígérve, új ösmeretség!

Géza körülnézett. — Oh, ez a boldos kis leány, elrejtőzött előled. — Besietett a mellékszobába, honnét áthalatszott a gyöngéd biztatás: Voyons, fillette, ne légy gyerek!

Géza karján félénk, csüggedt, az izgatottságtól halvány leánykát vezetett a művész elé; keze jéghideg volt, ajka lázas pirban égett midőn kezét fogott a nagy emberrel.

De Sterny elbűvölten nézte a leánykát — aztán összeszedve magát, könnyedén

lovagiasan megcsókolta a puha gyermek-
kezet. — Ezt önnek meg kell bocsátania,
kisasszony; én jegyesének igen régi ba-
rátja vagyok, s valaha szerény, de lelkes bá-
mulója voltam anyjának. Delileo felé for-
dúlva mondá: — A hasonlatosság csaknem
megfélemlítő, hisz ez valóságos feltámadás!

Nem lehetett volna senki szeretetre-
méltóbb, mint aminő de Sterny volt a Rue
Ravesteinban, s ez a szeretetreméltóság
neki legcsekélyebb fáradságába sem került.
Mint a nagyurak, szeretett néha ő is olyan
sphaerákba röpülni, hol a mindennapi éle-
tet rettenetesnek találta volna.

Az öreg Delileoval szemben szerény
és tiszteletteljes volt; Gézával félig pajtás-
kodó, félig atyáskodó modorban tréfált.
Tüntetett az étvágyával, megivott két
csésze teát, s nem győzte dicsérni a pom-
pás teasüteményeket.

Delileo régi emlékeiről beszélt, mik
épp oly messze időből eredtek, mint frakkja,
s illettek az est hangulatához.

Halványan és némán ült a Gualtieri leánya szemközt a vendéggel, s egyetlen egyszer sem veté fel rá szemét; még sem kerülte el figyelmét a legkissebb vonás sem megjelenéséből. Minthogy még akkor este a Rue Ravesteinből a nagyvilágba szándékozott visszatérni, salonöltözetben volt, mi neki legjobban illett. A fehér nyakkendő, a gilet à coeur, a kifogástalan hajviselet, csodaként tünteté fel őt Annette szemeiben.

Sterny gyakran szólt a leánykához barátságosan, de az csak rövid feleleteket adott.

— A kisaszonynak talán nincs hajlama a zenéhez? — kérde a hiábavaló próbálgatások után az öreg Delileotól.

— De igen; énekel egy keveset.

— Van talán hasonlatosság a hangjában a . . . . a . . . . — De Sterny torkán akadt a szó.

— Énekelsz nekünk valamit, bijou, mondd! — sűgá Géza a leánykának, — nem kényszerítünk, de ha —

— Igen, igen, oly nagy örömet szerezne ön azzal! — bizonyítá de Sterny.

Válasz nélkül, lassan, mint az alvó, a leányka felállt, a spinett mellé lépett, s egy hangjegyfüzetet tett rá. Egy régi szép románcz volt Martini-től: »Plaisir d'amour« A művész azonnal felajánlotta hogy kísérrni fogja. Félénken bólintott. A szegényes zöld szobácskában halkán, szomorúan csengett a szerelmi dalok egyik legszebbike, melyet Európa összes növendékei sem voltak képesek még tönkre tenni.

Plaisir d'amour ne dure qu'un instant
Chagrin d'amour dure toute la vie — !

Kezeit szabályszerűleg egymásra tévé, — de fejecskéjét minden bevett szokás ellenére kissé jobb válla felé hajtá, mintha hirtelen fáradság lepte volna meg; hangja tompán, elfogúltan hangzott, mintha elfojtott zokogás reszketett volna benne.

— Fél előtted énekelni, — mondá Géza; — pedig nem szokott hiányozni nála a bátorság. Pauvre petit chat — s megsimogatá haját.

A művész összeránczoló homlokát; mintha fájt volna neki ezt az ártatlan deldelgetést látni.

Ugyanaz a hang, ugyanaz a hang, mondá Delileonak, — csodás hasonlat. Nos, kisasszony, hallunk még valamit, nemde? kérem!

Géza egy irott lapot vett elő s a spinettre tev é . . . . — Tedd meg nekem, Annette, kérte, s elővevé hegedűjét a spinett-ről. A dal énekre és hegedüre van, mondá, — egy á-t de Sterný, kérlek.

Sterný megütötte a kívánt hangot.

Géza saját szerzeményét tette a művész elé, egy részlet volt ez ama nagyobb műből, mit a Dante Poklára irt: »Nessun maggior dolore«. Az emberi hang lágy, halk álmodozásból szivetrázó jajszóvá növekszik, a hegedűnek édes, behizelgő szólama mintha rég elmúlt boldog idők visszhangja lenne.

A Géza arcza lángolt, midőn kedvencz szerzeményét bevégezték.

A művész lecsúsztatá ujjait a billen-

tyűkről, s merőn nézett a hegedűsre. — Ez tőled van? — kérdé.

Géza intett.

— Hadd öleljelek meg hát azonnal — ez egyszerően subline, — kiáltá a művész.

Tizenegy óra felé volt az idő, mikor de Sternynek eszébe jutott, hogy a kötelesség más körbe hívja. A hegedűs sokat játszott még neki szerzeményei közül; a művész minden iránt élénken érdeklődött.

Géza a Rue Ravesteinből elkísérte barátját a czivilizáltabb városrészbe. De Sterny hallgatag, szórakozott volt. — Nos, mit szólsz hozzá? — kérdé őt az ifjú.

— Nagy sikert fogsz aratni.

— Mivel? — a házassággal? — nevetett Géza.

— Ah, a házasságod! A művész össze-rezzent, — igen, a házasságod .... Nos, menyasszonyod a legbájosabb teremtés, mivel valaha — az édes anyja óta — találkoztam ..... micsoda hang ..... egy második Malibran válhatnék belőle.

— És?

Éppen a Place Royale-nál voltak. — Dieu merci, itt jön egy kocsi; már két-ségbe voltam esve, hogy nem kapok, kiáltá de Sterny — Adieu, hozd el holnap reg-gel az egész »Poklodat« — a viszontlátásra!

Azzal beugrott de Sterny a bérko-csiba, — melynek jelt adott, hogy álljon meg — és elrobogott.

A Rue Ravesteinban még sokáig elbe-szélgettek akkor este. Az öreg Delileonak égett az arcza, mint aki pezsgőt ivott, és nagyon beszédes volt. Géza szóról szóra el-mondta menyasszonyának a Sterny hízegő nyilatkozatát az ő kis személyére vonat-kozólag. Annette rosszkedvű, ideges volt mint egy édes álmából felriasztott gyer-mek. Bántotta, hogy rosszúl énekelt; s ő, ki rendesen örömmel hallgatta atyja be-szédét, ma alig hallá mit mond; durczás arczokat vágott, s mint mondá, nem képes kiállni, hogy atyja örökösen le s fel járo-gat a szobában; az őt magán kívül hozza.

Az öreg leült; de látszott, hogy nem jól esett neki. Annette észrevette; megbánta hogy szólt, engedelmet kért és sirni kezdett.

Géza térdére ültette; kedveskedve, tréfálgatva vigasztalta. — Nagyon egyedüli életet folytat a kicsike, atyám, minden csekélység felizgatja, — mondá, arczát simogatva. — Gondoskodnunk kell, hogy ezen túl egy kissé szórakozzék!

Az öreg úr sötéten bámúlt a világba.

A művész három óra tájt vetődött haza. Ma is csak úgy ünnepezték, mint máskor, és mégis elégedetlen volt.

— Ma minden utczagyerek tudja még a nevem; az utczaseprők mutogatják egymásnak: ahol megy a hires de Sterny, de mi marad utánam, ha meghalok? dörögött magában. Semmi — egynéhány nyomorúságos zongoradarab . . . . ami fölött halálom után csak nevetni fognak!

Lelkében újra felzendültek a hegedüs dalai. A hideg borzongatta. A szép lányra gondolt — homlokát végig simitá. Hm!

valami túlságosan nyugalmas családi élet
nem fenyegeti a hegedűst arról az oldal-
ról . . . . A leányka még alszik, de — örö-
költe anyja szenvedélyes természetét — és
hozzá atyja idegességét. Mily szép . . .
mily szép! . . . .

XIV.

Akkoriban de Sterny nagyravágyó kezdett lenni; nyugtalanság lepte meg. Játéka megváltozott. Mindenkép eredetinek, genialisnak akart látszani; eddig szokatlan billentyűveréssel játszott — amivel a közönség nagy részét elragadta, s a kritika »tehetségének nagyszerű kifejlését« látta benne — de ami neki magának viszatetsző volt.

A Rue Ravestein csatornáit jégkéreg borította; hosszú jégcsapok függtek le a Megváltó szobrának karjairól; a kis

zöld salon ablakaira hideg virágokat festett a fagy, de Annette keze mindig forró volt, ajka égett. Járása vontatott lett; álmodozva, ingatag mozgott ide s tova. Szeme a távolba merengett. A kötekedő, makacs, gyermekeskedő modor helyett közönyösen engedelkeny lett vőlegényével szemben. Néha indulatos volt, máskor szenvedélyes szeretettel csüggött rajta, kérte ne haragudjék rá, s mindenben kedvét kereste. Géza nem sokat tűnődött ellentmondó, szeszélyes viselkedése fölött — egyszerűen megbocsátott neki, mint egy beteg gyermeknek.

Egy este Géza és nevelőatyja hosszadalmas beszélgetésbe voltak merülve zenéről, irodalomról; Annette, ki a nagy diván egyik szögletében húzódott meg, hirtelen hallgatózva felemelte fejecskéjét.

Kopogtattak. Géza és az öreg észre sem vették. Entrez! kiáltá Annette lihegve.

Az ajtó felnyilt. — Nem vagyok alkalmatlan? — kérde egy kedves, barátságos hang, és de Sterny Alphonse lépett be.

Néhány nap múlt el. Géza óráiról visszatérve a Rue Ravesteinba, így szólt: — Különös, Annette, mintha ámbra illatot éreznék . . . . de Sterny volt itt?

— Jegyeket hozott számunkra a legközelebbi hangversenyére, mondá Annette, anélkül, hogy vőlegényére tekintett volna.

— — — — —

»Kedves barátom! Ha lehet, kérlek látogass meg holnap reggel! beszédem volna veled. Sterny.«

Egy este e levélkét találta Géza szobájában. Másnap reggel kötelességszerűen megjelent a hôtel de Flandres-ban. — Sterny e kérdéssel fogadá:

— Volna-e kedved sok pénzt szerezni?

— Még kérded! Hiszen tudod, mily nagy szükségem lenne rá . . . . . talán a »Pokol« értékesítésére nyílt valami alkalom? — kiáltá Géza.

— Még nem . . . valami más dolog kínálkozik; X . . . tegnap sürgönyt kapott; Winansky eltörte a karját, Marinskynak tehát egy elsőrendű hegedűsre van szükség.

sége; 10,000 frankot ajánl havonként és teljes ellátást. Megfelelne ez neked?

Géza lecsüggeszté fejét. — Mennyi ideig kellene távol maradnom? — kérde.

— Hat-nyolcz hónapig. Holnapig határozott választ kell adnod. Talán félsz a tengeribetegségtől? — nevetett Stern.

— Attól nem .... de .... majd megkérdem a kicsikét. Hat-nyolcz hónap, az sok idő ... és olyan messze ... Annette-nek nem lesz hozzá bátorsága. Addig is szivemből köszönöm neked!

Az inas valami előkelő amatéurt jelentett be és Géza eltávozott.

Annette várakozása ellenére óriás örömmel hallá a Marinsky ajánlatát. — Nem is tudtam, hogy te már oly nagy ember vagy... a világ előtt! — kiáltá büszkén.

— Elfogadjam? — kérde Géza reszkető hangon, könnyes szemmel. A leány bámulva nézett rá. — Nem akarod elfogadni? — suttogá. — Géza, gondold meg, ha majd mint gazdag ember térsz vissza Amerikából! ....

Géza még egyszer mélyen felsóhajtott. Aztán a leányka fölé hajolva, csókot nyomott homlokára. — Igazad van Riczikém . . . — mondá, — gyáva voltam!

Elfogadta a Marinsky ajánlatát.

Néhány nap múlva a viszonyokhoz képest szokatlanul válogatott ételeket táltak fel a Rue Ravesteinban; de Géza érintetlenül hagyta legkedvesebb ételeit. Az öreg Delileo azon igyekezve, hogy a társalgás félbe ne szakadjon, közönyös dolgokról beszélt; megpaprikázta a befőttjét; és reszkető kézzel poharat emelt a Géza mielőbbi szerencsés visszatérésére.

Annette, ki eddig örömmel tekintett a Géza elutazása elé, most perczről perczre szomorúbb lett; bánatos felindulás vett erőt rajta; nem evett semmit; nem szólt semmit; rossz színben volt! aggódni látszott. Géza magához ölelte, dédelgette, simogatta halvány arczocskáját. Annette görcsösen belekapaszkodott, zokogott, s folytonosan azt hajtotta: — Ne hagyj egyedül... ne hagyj egyedül! . . .

Géza mitsem válaszolt bohó kérésére, de szivéből szánta; kedveskedő nevet adott neki, s Delileohoz fordulva mondá: — Igyekezz őt egy kicsit szórakoztatni, atyám, — vidd el néha a színházba és a mint a tavasz beáll, vidd falusi levegőre. És olvasgass vele . . . . nem azokból a régi penészes könyvekből, melyekben mi annyi örömet leltünk, de egyszerű, mulattató dolgokat, ami ilyen elkényeztetett kis lányoknak való.

— Lehet-e valaki jobb nálánál, papa! — zokogott Annette.

A cselédleány belépett jelenteni, hogy a kocsi már a Place Royale-nál van, és itt van az ember a podgyászért; kezébe vevé a hegedűt és utitáskát.

Géza órájára nézett, — ideje, mondá nyugodtan, — legyen eszed Annette!

De ő csak mindig azt zokogta: — Ne hagyj magamra! —

Gézának erővel kellett magát kiszabadítania ölelő karjai közül. Némán kezét szoritott az öreggel és kisietett. Az utczára

érve ablaknyitás zöreje és az Annette hangja üté meg fülét: — Jöjj vissza! — Géza megállt, felnézett, s kiáltá: — A viszontlátásra! — aztán gyorsított léptekkel haladt a Place Royale felé.

A vonat indulása előtt nyulánk, hód-prémes bundába burkolt barna férfi állt meg a perronon.

— De Sterny! — kiáltá Géza mélyen meghatva.

— No, no, remélem vártál? Elszöktem X-től, hogy még megcsipjelek. Csak nem gondolod talán, hogy anélkül eresztelek utnak, hogy még egy »bonne chance-t ne kívánjak?

Felnyitogatták a kocsik ajtait és Géza beszállt.

— Bonne chance! az nem is fog elmaradni, — mondá de Sterny.

Géza kihajolt hozzá a kocsi ablakából; — ezer köszönet a te sok jószágodért, mondá, ha nem lesz terhedre, nézz be Annettehez. . . .

— Átadom utolsó üdvözlétedet! —
mondá a művész.

Sterny még egyszer intett Géza felé,
s a vonat tova dübörgött.

Mosolyogva, barátságos arczczal tűnt
el szemei elől — így tartá meg őt Géza
emlékezetében.

XV.

A déli államokban, Braziliában sárgaláz ütött ki, s ennek következtében a Marinsky társasága hamarabb hátat fordított a messze nyugatnak, mint tervezve volt. Géza zsebében e körülmény folytán megcsappant honoráriummal, egy csomó bombasztikus hirlapi referádával, néhány New-Yorkban Tiffanytól vásárolt csinos ékszerrel útban volt az »Arkadia« fedélzetén a Marinsky társaság tagjaival együtt a vén Európa felé.

Mily boldog, hogy kis menyasszonyát látni fogja! Oly rossz színben volt, midőn

Brüsszelből távozott; mily vigasztalhatlan volt a bucsuzásnál. Meg fogja lepni váratlan visszatértével. Minő nagy szemeket mereszt majd! Néha örömkialtásra ébredt fel álmából, ajkán a lányka nevével.

Tudta az egész társaság, miért siet oly nagyon haza. Nem győzött nekik eleget beszélni Annetteről és de Sternyről. Utitársai mind szerették, s mind érdeklődtek Annette iránt, de de Sternyről nem akartak hallani. Egy öreg basszista, kinek a hegedüs sorsa különösen szívéen volt, nem egyszer inté: — Vigyázz, il te fera des farces, c'est un vilain monsieur! (pórúl jársz vele, csúnya úri ember ez!)

Géza rossz néven vette, s jól leszidta a szegény öreg basszistát; de az csak mosolygott.

A társaság nőtagjai közt volt egy halvány Sylphide alak D. Guiseppina; ha leereszté dús vörös haját, a sarkát verte. Nagy fekete szemével, rövid pisze orrával és nagy szájával olyan volt mint egy halálfej. Mégis volt valami báj megjelenésében.

Különösen mosolya volt kedves — s ő gyakran mosolygott, mint az olyanok, kik már semminek sem örülnek. Neki beszélt Géza legtöbbet menyasszonyáról. Érdekkal hallgatta — néha sirt. Ő volt a társaság soprán énekesnője és elkeseredett ellenségeskedésben állt az altistánéval, ki a tenor neje volt, határtalanul féltékeny és erényére nagyon büszke.

Párisban, hol a társaság szétvált egymástól, Guiseppina mindkét karjával átölelte Gézát és megcsókolá. Ezt különben az erényes altistáné sem mulasztotta el, csakhogy Guiseppina még azt is hozzátette: a csók téged illet szerencsekiváнатommal együtt — és ezt vidd menyasszonyodnak, anyám áldása van rajta; első áldozásom idejéből való, s ez az egyetlen tárgy birtokomban, melyet menyasszonyodhoz méltónak találtam!

A művészek közül néhányan megígérték, hogy a lakodalomra el fognak menni.

Géza végre mindenkitől elbucszúzott és

elhagyá Párist. — Junius második felében volt; épen úrnapiján. Az állomásoknál, hol a vonat elhaladt, fehér ruhás lánykákat, — néhol egész körmenetet láttak a távolból, s halkán, mint valami szellemkar, elhangzott a katholikus hymnus az utazókhöz.

A vonat késő délután érkezett Brüsszelbe. Géza kocsiba ugrott s a Rue Montagne de la cour felé irányzá a kocsit, mely a flamand járművek türhetetlen phlegmájával döcögött czélja felé.

Az északi vidékek nedves, gőzös, tikasztó melege terült el a város fölött. A légnyomasztó volt, mint valami tropikus növény házban, vagy túlfűtött szobában. Szélcsend uralkodott; csupán a boulevard hársfáinak legmagasabb ágait mozgatta lágyan a szél. A földből a tegnapi eső nedvessége párolgott; az égen új vihart jóslólag tornyosultak a felhők. Köröskörül a látóhatáron tompa moraj hallatszott. A levegő telve volt tömjén, hervadt virágok, égő viaszgyertyák illatával — úrnapi illatával!

A falakon itt-ott még meg voltak az ünnepi rögtönzött oltárok zöld gallyakkal és virágokkal körülrakva. Tömött, teljes rózsák, gyöngéd vaniliák s a szerény reseda, ott heverték a kövezeten besározva, összetiporva.

Midőn Géza a Place Royale-nál kiszállt, egy öreg asszonyt pillantott meg; gazdagon ékitett, de összenyomódott formátlan kalap s egy vörös kendő volt rajta; gyorsan lehajolt a hervadt virágok után; egy volt ez azok közül, kik elrejtőznek az ünnepi körmenet elől. A Rue Ravesteinban lakott; Géza megösmerte; szokott jó szívével most is elővett egy húsz frankos pénz darabot s odaadta az asszonynak. Az felnézett rá; erősen szemügyre vette, megköszönte az ajándékot, s hirtelen elfordítá tőle kifestett ábrázatát.

Géza belépett a Rue Ravesteinba. Rossz miazmatikus gőz szállt fel a kanálisból, — a millió szunyog, mint egy sötét felhő, lebegett szeme előtt, — a Megváltó szobra még szomorúbbnak látszott, mint valaha. A kívül csak találkozott, mindenki köszönté Gézát,

még a hyenaszerű kutya is farkukat csóválták. — Nincs otthon senki sem, kiáltá felé a gyümölcsös kofa, kinek kis boltja a Delileo lakása alatt földszint volt. Senki sincs otthon, sem a kisasszony, sem Delileo!

— Kirándultak talán valamerre? — kérde Géza csalódva.

— Nem, — nem hiszem. A kisasszony különben nemsokára visszajön bizonyára, mert ha nem tévedek, a templomba ment, s ilyenkor már bezárják a templomokat. Talán még a St. Gudule-ben találja őt, Monsieur!

Géza már útban volt a dom felé. Háta mögött kis csoportok verődtek össze, — a Rue Ravestein komaasszonyai nevettek.

XVI.

Egyenetlen térségen, honnan sugár-
szerűleg szakadnak szerteszét mindenfelé
a kisebb-nagyobb utczák, emelkedik a St.
Gudule. A magas templom mintegy uralja
az egész várost, s a mellett maga az épít-
kezés könnyű, átlátszó; körölte Egmont
és Horn szellemei járnak. Falai feketék,
mintha gyászt öltöttek volna a bűnért, mit
az emberek az isten nevében elkövettek;
hüvös térségeiben dohos légkör van, mint
valami kriptában.

Géza belépett. — Sötét volt; sötét
árnyék takarta a padsorokat és a fehérés

szalmaszékek lábait. Már csak kevesen voltak a templomban. Eleintén hasztalan kereste menyasszonyát. Nehány öreg asszonyt látott; egy gyermeket, ki lábujj-hegyre állva nehezen birta elérni a szenteltviztartó medenczét; két koldus az ajtóban, más senki. Az oltár előtt nem volt pap, a szertartás bevégeződött. — — —

A gyermek kitípegett; az asszonyok visszahúzódtak. Géza még egyszer figyelmesen körülnézett a templomban, s a főoltárhoz közeledett, hogy egy halk imát rebegjen. — Bár Delileo phantastikus pantheizmusban nevelte, erős katolikus ajtatosság maradt a hegedűs lelkében, mit talán még anyja, rég elfeledett időkben oltott szívébe. Most hirtelen mintha hallott volna valamit, — — — egy sóhaj. A sötét árnyékban egy alak térdelt a földön meghajolva. Boldogság önté el Géza egész valóját; Annette! suttogá, Annette!

A leány felemelkedett, merőn nézett rá, s halk sikoltással borzadva egy oszlop mellé húzódott.

— Annette, mi lelt? — kérde Géza, rémülten, csaknem haraggal, hát te megijedsz tőlem?

Annette fejét rázta. Csak a sötétség okozza e sápadt kinézést? Areza szürkés halvány volt. — Oly váratlanul jössz, s én beteg vagyok.

— Beteg vagy, szegény szivecském — s én ... úgy jelenek meg előtted mint valami kisértet, — örömet akartam magamnak szerezni azzal, hogy téged megleplek, — mily önző voltam — bocsáss meg. E szavakat rebegve, Géza egészen megfeledkezett a helyről, hol van, s magához akarta ölelni. Annette eltolta magától — — itt ne, kiáltá, itt ne, és ünnepélyesen körülnézett a szentelt falakon — itt ne!

Annette a Géza karjára támaszkodott, s kimentek a szabadba.

A levegő tikkasztó meleg volt; a felhők lent úsztak; a tér fölött egy fecske lebegett aggodalmasan. A templom sötétjéhez képest künn még világos volt.

Géza epedő szemmel nézte meny-

asszonya szép arczocskáját. Halotthalvány volt; vonásai meghúzódtak, szeme nagyobb, ajka még pirosabb, mint azelőtt; orra és szája körül finom barázdák; szemei alatt a sötét karikák még emelték szépségét, több kifejezés volt benne.

— El is feledtem, mily szép vagy, — mondá Géza szenvedélyesen. Ő mosolygott — különös, zavart mosolya még szebbé tévé, szeme alatt az árnyék még sötétebb lett.

Úgy tetszett Gézának, mintha Annette valakire emlékeztetné, — mintha hasonlítani valamihez... de hasztalan keresgélt emlékei között. Csak nem hasonlított talán a halvány malmaison rózsákhoz, melyek az utca kövezetére hajták finom fejcskéiket... és... nem — de mégis — igen — egy keveset — Annette Guiseppinára emlékeztette őt!

Eddig csak hagyta magát vezettetni, de most bizalmasabban belekapaszkodott a Géza karjába, s látva, hogy az a Rue Ravestein felé irányozza lépteit, hirtelen megállítá.

— Nem tennénk egy kis kerülőt? —
susogta. — Menjünk a parkba . . . keres-
sük fel kedvencz helyeidet, emlékszel?

— Szívesen kedvesem! — mondá Géza
boldogan.

Még mindig telve volt a lég a her-
vadt virágok illatával; friss akácztvirág-
illat vegyült hozzá.

A park felé mentek, mely most egé-
szen kihalt volt. A lombkoronák közt
mintha félelmes borzongás hozta volna rez-
gésbe a levegőt.

— És te igazán beteg vagy, Annette?
— súgá Géza.

— Igen! — válaszolá, és hangja re-
kedten, süketen hangzott, mint valami el-
fojtott segélykiáltás; aztán szenvedélyesen
tört ki belőle: — Miért hagytál egyedül!

— Hiszen te magad küldtél — s az-
után már nem maradhattam, — felelé Géza.

— Az igaz; — mondá Annette egy-
szerűen.

Mindketten elhallgattak. Sötét lett.
Annette hirtelen megállt. — Emlékszel,

ősszel itt egy nagy pocsolya volt, melyen te engem átemeltél, emlékszel?

Géza mosolyogva igent bólintott. — Egy pár lépéssel odább mentek. Az esti fény fehéren tükröződött egy kút-medencze vizén.

— És itt meséltél nekem Nizzáról — az angyalöbölről!

Ismét mosolygott és ismét tovább mentek. Egy szoborhoz értek. — Itt ajándékoztad nekem a Villát Bordigherában. Tudod még? Légvárakat építettünk, — csodaszép légvárakat építettünk, — mondá a leány.

A fák koronái közt erősebb lett a szélzúgás. Fejét hátravetve, mintegy álomba mélyedten nézett Annette a hegedűsre. — Senki sem lát bennünket, — suttogá, — csókolj meg! s ajkát nyújtá felé. Géza hosszú, farró csókot nyomott rá. Annette mosolygott, — még egyet! mondá oly hal-
kan, hogy hangja elhalt a levelek susogá-
sában.

Géza újra megcsókolta, s aztán lágyan

szólt: Nem is tudtam, mily szép az élet — máig!

Hosszú, zokogó sóhaj suhant végig a fákon.

— Gyere haza, külömben elér bennünket a zivatar, — mondá Annette és hangja hirtelen élessé vált. Visszafelé indultak.

XVII.

— Ha nem akarod, nem kívánom, hogy viseld; de tartsd becsben mint emléket; mondá Géza, átadva menyasszonyának a Guiseppina ajándékát. Guiseppina azt adta, ami neki a legkedvesebb volt.

Aztán elmondta Géza, mily félénken, meghatottan tette kezébe a halvány énekesnő a keresztet. Annette a ház kapujánál megcsókolta a keresztet, s ott elváltak. Atyám ma nem jön haza, csak éjfél felé, mondá. Isten veled!

— Géza nem szívesen vált meg Annettől, sóvárogva nézett rá, de meghajolt aka-

rata előtt, s nyugodtan bucsuzott: Viszontlátásra holnap!

Ott ült újra régi szobájában, szemben a tizedik számmal. Annette gondolt. Édesbús boldogság tölté el egész lényét. Még soh sem tűnt föl előtte ily igéző szépnek a lány és soha sem volt ily gyöngéd, szeretetteljes, mint ma. Visszaidézte lelkében ragyogó, bensőségteljes tekintetét, kedves mosolyát; s elképzelte magának jövőendő boldogságát!

De Annette beteg. Hideg borzongás szakítá félbe ragyogó álmait. Annette beteg nagyon beteg. Szeretetteljes vonzalma egy haldokló ragaszkodása volt, és szépsége egy. . . .

Hirtelen iszonyú aggodalom fogta el Gézát. Künn nedves, zivataros volt a lég; a tikkasztó szél erjedő anyagok s hervadt virágok illatát vitte magával.

Géza átpillantott az Annette ablakára, — nyitva volt s finom kis fej hajolt ki rajta; a kékes holdfényben úszó vén ház falán bájos kis silhouette rajzolódott le.

— Annette! — kiáltá Géza az alvó utcán keresztül. — Annette!

A szürkés félhomályban kivehette mosolyát. — Jó éjt! sóhajtá; két kis kezét ajkához emelve, csókot küldött Gézának. Aztán visszahúzódott. A Rue Ravesteinra ólomcsend nehezült. Géza a boldogság részegítő mámorában, a lánykáról álmodozva, aludt el.

Másnap kora reggel, még öt óra előtt, szokatlan félelmes zaj törte meg az utca csöndjét. Géza felébredt. Izgatott hangok, gyors léptek zürzavarát hallá. Tűz ütött ki talán valahol? A lárma mint nyugtalanítóbb lesz. Valami baj van. Géza gyorsan felöltözött és lesietett.

A levegő még éles volt. A homályos reggeli szürkületbe fakó vöröses sugarak vegyültek. A tetőkön a verebek torkukszakadtából csiripeltek. A Delileo ablakai alatt néhány alak állt — borzas fejű asszonyok szemükből az álmodt dörzsölgették; s egy pár kék zubbonyos munkás, ki napi dolgára indult. Mint egy csapat éhes héja, mohó

szemmel, összedugott fejjel álltak egymás mellett. A gyümölcsáruló kofa vitte a szót. Büszke öntudattal nézett hallgatóira, mint aki szemtanuja volt valami borzalmas esetnek.

Géza nem értette mi történt, soká, nagyon soká nem értette meg. A gyümölcsáruló kofa hangja elhatott hozzá: »Amint mondom kigyelmeteknek, ép most küldték el kis fiamat a gyógyszerertárba . . . . már késő . . . . már késő . . . .«

— Monsieur Delileot a guta ütötte, — kérde Géza lelkenedezve.

Mon—sieur Delileót? ismétlék az asszonyok; egyikök Gézához fordult: Annette! . . . Feje szédült. Mi . . . . mi történhetett... Félig eszmélet nélkül szaladt fel Géza a lépcsőn. Felszakítá menyasszonya szobácskájának ajtaját, — jól ösmerte, ugyanaz a szoba volt ez, melyben évekkal ezelőtt édes anyjával lakott, csakhogy most csinos, tiszta volt.

Az öreg Delileo az ágyacska szélén ült; könnytelen szemmel, kétségbeesetten

bámult valamire, mit az ágy fehér függő-
nyei takartak.

— Atyám! — kiáltott Géza.

Az öreg felszökött; egész testében re-
megett — megtörlé homlokát, — sárga öreg
arcza vonaglott.

— Szánjad! — dadogá felismerhetlen
hangon, óh szánjad, ... megbánta ... ő már ...
meghalt!

Géza félrerántotta a függönyt ....
A fehér ágyacskában viaszhalvány, de még
mindig szép arczán a búcsúmosolylyal,
Annette feküdt előtte!

Kék ruhájában volt, melyben tizen-
négy hóval ezelőtt először látta őt; nyakán
a Guiseppina keresztje függött.

Azigaz mély fájdalom nem panaszkod-
dik, nincs oly gyöngéd kéz, mely érinteni
merné, — némán meghajtjuk előtte fejün-
ket, s részvétünkbe a tisztelet egy neme
vegyül.

Hogy neheztelhetett volna rá Géza,
t látva kék ruhácskájában, melynek min-

den redőjéből bocsánatkérés szállt felé: Bocsáss meg.... nem megtört szerelmünkre — édes, gyöngéd barátságunkra kérlek, bocsásd meg a testvérnek, mit a menyaszony vétett ellened!

Hogy neheztelhetett volna rá ajkán a búcsúcsók emlékével?

Annette lehúzta volt ujjáról a jegygyűrűjét s egy levélborítékba téve, az asztalkára helyezte ágya mellett. Nagy, gömbölyű gyermekes irásával ez volt ráírva: Az én kedves, drága fivéremnek, Gézának, az Isten áldja meg őt!

Géza újra felhúzta ujjára a gyűrűt, s megcsókolá a hideg kezét.

A rettenetes titokzatosság, mely elzárja tőlünk halottjainkat, oly felfoghatatlan, hogy a veszteséget nem vagyunk képesek megérteni, míg a szeretett holttest előttünk fekszik, s azt hiszszük, a halott érzi, tudja a legcsekélyebb szolgálatot is, mit neki teszünk, s ez a gondolat vigasztaló, csillapító.

Fájdalmunk keservét csak akkor érez-

zük, ha boldogságunkat a sirba tettük, s az élet rideg követelésével hatalmaskodik felettünk: Mit dédelgeted a holtat, tedd kötelességedet!

Akkor érezte Géza is a legélesebb fájdalmat, midőn a temetőből, — hová a kicsikét kísérték — visszatérve, rendbe szedték a zöld szobát, elrakosgatták kedvencz csecsebecséit, s az asztalt kettőre terítve találták.

Szemben ültek egymással, az öreg zsurnaliszta és a fiatal hegedüs. Nem ettek semmit. Géza nem szólt. Delileo résztvevőleg simogató kezét: — Szegény fiam . . . . szegény fiam! csak annyit mondott.

Géza hirtelen rámereszté nagy szemét az öregre. — Ki volt, atyám? — kérdé tompán.

A »droewige Heer« lesüté szemét, öszszegyűrte asztalkendőjét: — Nem tudom! — dadogá.

Géza felugrott. — Atyám!...

— Én semmit sem tudtam az egészről — ő sohasem volt bizalmas velem — — —

csak nem rég kezdtem aggódni... rettegni. — Az öreg mind zavartabb lett.

— De csak észre kellett venned, hogy Annette érdeklődik valaki iránt! — kiáltá Géza haragos szemmel, arczán szégyenpirral.

— Ah Istenem! Ő valósággal démoni ígézet hatalma alatt volt... Aztán elhallgatott az öreg, összeszorítá ajkait, mintha valami rettenetes titkot zárna magába.

Szomorú, egyhangu napok következtek. Az öreg munkája után látott; Géza a zöld szobában üldögélt, töprengett.

Arról nem beszélt többé, hogy újra elutazik. Félt régi ösmerőseivel találkozni, kiknek annyit beszélt boldogságáról. Egyetlen emlék után vágyott, s ez — de Sterny volt.

De Sterny férfiaknál ritka gyöngéd, majdnem nőies modorával mindent megértett, s minden iránt érdeklődést, részvétet mutatott. — És ő nem csodálkoznék, hiszen mindent megmondott előre.

Géza tudakozódott holléte felől. A művész Angliában volt. Géza irt neki egyszerüen, szive sugallatából; elmondva Annette hirtelen halálát, s ezzel végezte: tudasd velem mikor érkezel ismét Párisba, akkor átzarándoklok én is, hogy egy ideig, melletted dolgozhassak. A veled való érintkezés az egyedüli vigasz, mit az élet nyujthat még nekem.

A levélre nem jött válasz. — Átköltözött Delileohoz, s most az Annette szobájában lakott.

Egyszer a szegény leány íróasztala mellett ülve, levélboritékot keresgélt, s az egyik fiók hasadékába beszorúlva, egy elszakított czédula darabját találta. Megösmerte az irást — a de Sterny írása volt:

. . . . . ok a boldogságtól. Egy órákor a Rue
de la Montagne-ban. S. d.

A hegedűs elolvasta a czédulácskát kétszer, háromszor, aztán bután, bámész arczczal nézett körül — kitárta karját, mint a kit sziven löttek — és eszméletlenül a földre rogyott.

Lappangó ideglázba esett; egészsége s a csekély energia, mi még meg volt benne, végkép megtört!

Mint lábbadozó beteg, amint annyira volt, hogy a szobában járkálhatott, tollat, tintát keresett.

Minden nap más-más levelet kezdett írni de Sternynek, s ismét eltépte. Ha De-lileo, — ki betegsége alatt úgy ápolta mint egy édes anya, — kérte: — Ne izgasd fel magad! Ne izgasd fel magad! felsóhajtott: — Ki kell öntenem szívemet! s új levelet karmolt, de amit még sem küldött el. Egyszer azt mondá, nem fog írni; személyesen, élő szóval fogja kérdőre vonni Sternyt. De előbb az egészségét kell visszanyernie. Ettől kezdve nem írt többet.

Tovább folytatta töprengő, tétlen, szomorú életét. Fájdalmába égető szégyenérzet vegyült. Irtózott a gondolattól, hogy menyasszonya, vagy barátja felől kérdezősködjének tőle az emberek; a vér arczába tódult, s bár egyedül volt a szobában, elrejté arczát.

Egész testében reszketett, örült harag lepte meg, ha a csábitóra gondolt . . . . . eszébe jutott ezer szivesség, melylyel a művész elhalmozta, elkényeztette volt, a kedves, behizelgő, szeretetteljes hang . . . . . Kezét halántékára szorítá, — nem bírta megérteni.

Napok múltak . . . . . De Sternyt nem kereste fel. Emberkerülő lett a legnagyobb mértékben. Nappal majdnem sohase lépett ki a házból; egészsége helyreálltával az esti homályban, vagy éjjel ment el hazulról. Fiatal volt még, el kellett magát bódítania. A legszilajabb orgiák közepette halványan, mereven, kifejezés nélkül bámult maga elé.

Nem talált benne semmi gyönyört; lassankint az irásnak adta magát.

A zenét teljesen elhanyagolta. Minden hang fájdalmas emléket ébresztett benne. Ha kenyérkeresetből kényszerítve lett volna pályáját folytatni, talán nem ment volna így tönkre, de Amerikából hozott tőkéje lehetővé tette rá nézve a semmittevő életet.

Delileonak szive fájt Gézáért, látva mily bánatos, hogy elhanyagolja szép lehetőségét, s ha jövőjéről beszélt, intve őt, Géza mindig azzal válaszolt: — Majd fogok én még dolgozni, csak hagyj egy kissé. . . . most még nem tudnék, fáj az nekem! És mind jobban visszavonúlt a Rue Ravestein világtól elfeledett árnyai közé. Elveszett köztük mint azelőtt nevelőatyja.

Olyan utczák, mint a Rue Ravestein, minden nagyvárosban vannak; Párisban sok ilyen van. Oda menekülnek, kik az életben fiascót csináltak; akiket nagy bánat ért, ott rejtőznek el az ellenségek gúnyja, s a barátok részvéte elől — ama részvét elől, mely nem egyéb, mint érzelgős formába öntött megvetés. — Nem akarják azok egész életüket a beteges sötétben leélni — csak sebeiknek hagynak időt a gyógyulásra. Az önkéntes száműzetés ideje alatt terveket kovácsolnak — álmokat szőnek, hogy még egyszer feltűnnek az élet szinpadán, sikert aratva helyre állítják majd tekintélyüket — de azok az álmok sohasem teljesülnek!

Mert az ilyen utcák, temetők, s a ki
hosszú évek múltán megkísérli kimenekülni
azoknak magányából, — a ruhájára tapad
penészszaggal mint valami halottaiból fel-
támadott lény vándorol az emberek között,
s elévült gondolatait holt nyelven beszéli.

XVIII.

A »Sátán« a jelenkor egyik legszebb zenei alkotása, hirdeti az Indépendance Belge.

A »Sátán« egyes számai a régi klaszikusok mellé sorolhatók, állitják a művészek.

Hallotta ön, a »Sátán« óriás sikert aratott; mondják a nagyvilágban.

A »Sátán« hire elhatott a Rue Ravesteinba is; megüti a fülét a hegedűsnek, kit még tiz évvel ezelőtt Paganinihez hasonlítottak, s ki ma a La Monnaie színház legobskurusabb zenekari-tagjai közé tartozik.

Delileo már rég meghalt, de Géza még mindig ugyan abban a vén házban lakik. Vagyonának csekély maradványát az öreg utolsó hosszas betegsége emésztette fel; most úgy tartja fenn magát, amint tudja.

Tétlen búskomorságban teltek napjai; neki adta magát az ivásnak; időről időre mégis felébredt benne a vágy, hogy valamit teremtsen, valami nagy művel álljon a világ elé — mig — mig — de mindig jött valami közbe. . . . Megütötte az ő fülét is a »Sátán« — de Sterny vezénylete mellett hirdetett, küszöbön lévő előadásának hire. Örült harag rázkódtatta meg egész valóját; hogyan mer Brüsszelbe jönni de Sterny, kitéve magát annak az eshetőségnek, hogy vele találkozzék! Keserűen dörmögött magában: Ab, de Sterny is rég elfeledett már engem, mint a többi — mint mindenki; vagy talán azt hiszi, meghaltam. Azt gondolja, ha Van Luylen Géza még élne, hire volna a világban!

Rettenetes fájdalom dúlt keblében; a menyasszonya halálát, nem a barát árulását

siratta. Művész-egyéniségének hanyatlása mint ijesztő kisértet állt előtte.

A »Sátán« korunk legremekőbb zenei alkotásai közé tartoznék — ismételte. — Esztelenség — blague — tévé hozzá.

Visszatekintve a múltba hideg szigorral mérte, mérlegelte a művész zeneszerzői tehetségét, s most büszke lenézéssel gondolt a Sterny üres, tartalmatlan phantási-áira, átirataira; emlékezett, mily fáradságosan dolgozott ama kis comtesse-ballet-en, s nem is birt vele elkészülni, mignem baráti lelkesedésével ő végezte be számára. A Ballet akkoriban nagyon tetszett.

És most — most vált volna Sternyből számot tevő, igazán nagy zeneszerző?

Kiváncsian, fürkésző, vizsga szemmel, lázas feszültséggel nézte át a hegedű-szólamot — de az túlnyomólag szünjelek halmaza volt.

A második próba napja elérkezett. — Géza most is, mint először, betegnek akarta jelenteni magát, de még sem tette; önmaga előtt is megmagyarázhatlan nyug-

talan érzés ellenállhatlanúl vonta a Salle de la grande harmonie felé. Ma nemcsak a zongoramesternő és a Rossini barátja az egyedül kiváltságosak, kik a próbán részt vehetnek; Brüsszel legkiválóbb dilettansai ott hemzsegnék az emelvény körül — az arisztokrácia zenekedvelő hölgyei foglalják el az első sorokat. Szokatlan, ünnepies hangulat uralkodik.... a kíváncsiság, a várakozás láza dobogtatja meg a sziveket; s bennök van az az ellentmondó makacsság, mitől senkisé is szabadúlhat az előre túldicsért újdonságok hallatára. Il parait, que c' est épatant, mondja de Sylva gróf, ki diplomatai pályáyanak babérain pihenve, üres idejét, mit a társadalmi élet ezer nyüjétől szakithat magának, arra fordítja, hogy magát a cello-játékban tökéletesítse. Épatant, ismétli a hölgyek felé közeledve.

— Megvallom, én nem tartottam oly sokat a de Sterny zeneszerzői tehetségéről

— Én sem, én sem, mondja a Rossini barátja. — Nem értem, hogyan volt képes megírni a »Sátánt«. Micsoda dallamok —

minő dallamok azok — hatalmaskodnak az ember fölött, befurakodnak idegzetébe, vérébe!... Mintha szellem alakokból lenne ez a zene!

— Igaz, hogy a nagy tehetségnek idő kell, míg megéri, kiforrja magát, — szólt közbe L. herczeg.... — a csodagyermekből ritkán lesz valami, hölgyeim. Talán emlékszik még valaki önök közül a kis czigányfiúra, kit de Sterný hozott hozzánk egy este?

— Ah, — az a kis púpos hátú fiucska, zsinoros dolmánykában... — szólalt meg az egyik hölgy.

— Nem, nem; az más volt. Ez egy szép ifju — ki nem viselt zsinóros dolmányt — a Rue Ravesteinből, állítá a herczeg.

Senki sem emlékezett rá a hölgyek közül. — Mi lett vele? kérdék.

— Semmi különös; — folytató a herczeg; a csodagyermekéről jutott eszembe. Sohsem hallottam szebben rögtönözni — és mi lett belőle? — Igen, mi lett belőle? kérdék ismételve a hölgyek.... E pillanat-

ban mozgás támadt — de Sterny megjelent az emelvényen. Üdvözlő tapsokkal fogadják; hajlongnak előtte; kezet fognak vele.

Sterny a hangjegytartó állványhoz lépve, végig jártatja szemét a zenészek sorain — teljes számban vannak. Hirtelen elhalványodott; a vezénylő pálcza kiesik kezéből.... szeretne futni, menekülni.... magasrangú barátnői ragyogó szemekkel néznek rá .... jelt ad, s az üres teremben felhangzik a »Sátán« dagályos bevezető fúgája!

A hallgatóság csalódva vállat von; van Luylen Géza megvetőleg mosolyog. Lassan, óvatosan, majd merészebben fel emeli szemét a vezénylő arcához, ki neki egykor világa... Istene... mindene volt. Végtelen keserűség fogta el.

Most megcsendül az első dal az altistáné ajkáról. — Mintha villanyos ütés érte volna mindnyájokat — a közönség megbűvölten hallgat... de mindenkinél feszültebben figyel van Luylen Géza.

Csodás érzés, meleg ifjuság hatja át

minden izét, magán kívül van örömében — mint volt évekkel ezelőtt, midőn amadalt irta! Kíváncsisága fokozódik. A méltatlankodás nem bir erőt venni rajta a nagy boldogság miatt, hogy saját művét hallja. Mintha lelkétadták volna vissza! Ő most csak hallani akar... hallani! —

A közönség tetszése mind erősebben nyilvánul. Géza mintegy varázsálomba merülve hegedül tovább — néha összeránczolja homlokát, mikor Sterny egy-egy oda nem illő betéttel kiveszi formájából az eredeti szépségeit.

— Most jön a legszebb! súgja valaki a közönség közül. — Mondják, hogy a kiűzöttek kettőse, páratlan remek rész.

Bánatosan zeng a távozóknak panasza — halkán, lágyan olvad hangjaik közé az angyal éneke, mintha elveszett boldogságukra emlékeztetne. — — —

Géza hallja.... hallja.... vonója megáll kezében.... maga előtt látja a kis zöld szobát, a mosolygó művészt a vén spinett mellett, a bájos leánykát összetett kezekkel

fejecskejét féloldalra hajtva, mintha hirtelen fáradság lepte volna meg.... Nessun maggior dolore . . . . sóhajtna.

Az egész közönség tombol. A zenekar felállva tapsol; a műkedvelők az emelvényre sietnek . . . . de mi ez? . . . . Ziháló mellel, fuldokolva, tajtékzó ajakkal, szemében bösz haraggal tör előre a hegedűs a zenekar sorain a vezénylő felé . . . . — Nyomorúlt, gazember! rikácsolja, s vonójával arczul üti, aztán eszméletlenül a földre rogy.

De Sterny végig simítja homlokát, s mialatt a hegedűst kiviszik a teremből, a karmester felé fordulva fegyelmezett önuralmával — mi a világfiból hőst csinált a vérpadon — így szólt: — Delirium tremens rohamot kapott — de valóban, megkímélhetett volna ön engem az efféle kellemetlenségektől.

A próbát tovább folytatták. A hegedűst haza vitték. Midőn eszmélete visszatért, felkutatott minden szekrényt, ládát,

fiókot, keresve a »Pokol« eredeti kéziratát; melyről egy másolatot de Sternynek kölcsönzött volt. A kéziratot sehol sem lelte. Az összes, amit talált, néhány részlet volt az operájából, mit sohasem végzett be.

XIV.

A Boulevard extérieur, — a »Boulevard des crimes« mint a nép nevezi, — és a Buttes Montmartre között elterülő városrész még távolabb esik a világtól, mint a Rue Ravestein, s nyomorusága még nagyobb. Itt nem tárja karjait a keresztrefeszített Megváltó az emberiség felé, mintha mondaná: Szeretném, ha szivemen melengethetnék benneteket, de ideszegeztek karjaimat — tehetetlen vagyok! — Temploma sincs — erre a nyomorra és elvetemültségre nem ragyog templom-ablak fénye — a régi templom rombadőlt, az újat most építik.

A Buttes Montmartre-on egy ideiglenes fatorony tetején éles-hangú harang lóg, mint valami gyári, vagy vasuti csengetyű a nap bizonyos szakaiban kétségbeesetten emlékezteti a józan republikánus érzelmű népet a katholicizmusra.

Egyik antiquarius a másik nyakán, megszámlálhatlan zsibárus bódék, többnyire fából készülvék, s csak úgy inognak a szélben; rendszerint kitanitott uszkárok őrizetére bízva.

A quartier Montmartre-ben különösen jellemző, hogy az itt vásárolt tárgyakat mind régi kéziratokba, rajzokba csomagolva adják át a vevőknek. Mindenfelé rombadőlt légvárak hamujával találkozunk, semmivé lett művész existenciák penészes pora száll felénk.

A sok nyomoruságos vendéglőben csak úgy rajzik a sok fiatal művész, kik sohasem fognak elérni semmit — ott bolyongnak az öregek, kik semmit sem értek el. A kifáradt rajongók alakjai közönséges vétkek, éhező szegénység hátterére rajzolódnak.

Baudelaire »Petits poèmes en prose«
 ezimü művében három embert ír le, kik vállakon három óriás chimaerát czipelnek, s már majd leroskadnak a fáragságtól — terhükön mégsem könnyitenek; a három óriás chimaerát viszik tovább, míg azok éles karmaikkal tépik a húst vállaikról. A quartier Montmartreban lakó művészek mindegyike magával hordja a maga chimaeráját; annak súlya tartja fen őket. Ha a chimaera eltűnik — eltűnnek vele ők is. A bivalkodó tehetség nélküliek egész csapatával találkozhatunk itt; néha egy-egy igazi nagy, de rég összetörött művészegyéniséget látunk a különcz félőrültek között, ki még egy utolsó kísérletet téve küzd, hogy éljen, s nevét reszkető kézzel írja a homokba.

Itt álmodoznak a Boulevard-ról, a dicsőség, boldogság országutjáról; sóvárogva hallgatnak és várnak — a játékosok életet felemésztő örökös reményével.

Géza a Quartier Montmartre-ban a Rue de Steinkerque egyik legszegényesebb

vendéglőjébe szállt. Párisba jött — mert Páris a művészek Californiája — és, hogy meneküljön a Rue Ravesteinből.

A vasúton egy tenoristával találkozott; az igazította ebbe a vendéglőbe; nyugalmas hely, hol zavartalanul lehet dolgozni, mint mondá. És Géza dolgozni akart! Zsebében ezer frank volt; Amatijáért — melyet egyik magas rangú pártfogójától kapott — kapta ez összeget. Ezer frankért pocskolta el a hegedűt — de ki törődött az-
zal? Pénzre volt szüksége, s hogy Párisba mehessen — mitől annyit remélt ereiből még a vérét is eladta volna.

— — — Hallotta a kitörő tapsvihart, melylyel az ő szerzeményét fogadták, és látta a de Sterny leereszkedő meghajlását.

Összeszorítá öklét, de nyugalomra kényszeríté magát. Dolgozni akart, dolgoznia kellett, hogy letéphesse a csalóról a királyi köpenyt!

Legalább egyszer életében, üt a diadal órája minden isten kegyelméből való tehet-

ségnek — s ő nem csupán tehetség, ő lángész volt!

Párisba megérkezése utáni első nap mily könnyen lélegzett! Új ismerőse, a tenorista megkérde, nem volna-e kedve egy sétát tenni vele az igazi Boulevardon, értve az új Opera és a Madeleine közötti Boulevard-t. De Géza irtózott a nagyvárosi zsi-vajtól, lármától, s míg a tenorista a vidékiek türelmetlenségével sietett Páris szívébe, a hegedüs lassan a Buttes Montmartre felé indult.

A domb tetején, melyre csúszós lépcső vezetett, silány növényzetű kert terült el.

Csenevész, rosszúl táplált gyermekek, kik cseppet sem hasonlítottak a Champs Elisée, vagy a Park Monceau tündéreihez, — játszadoztak a vöröses, homokos utakon. A kert mögött mészporthól fehér fűvel benőtt kopár föld nyúlt el néhány szegényes kunyhócska széléig. Páris messze volt innen!

Egy lóczára ült; körölte éles gyermekhangok, — melyekből kihangzott a jö-

vendőbeli gyármunkás átkozódása és a Poissarde nyers nevetése — zsibongtak. Halálosan fáradt volt.

Ezelőtt Brüsszeltől Párisig meg sem érezte az utat. Fejét mellére hajtá. Azt álmodta, hogy a brüsszeli park rejtelmesen susogó fái alatt sétál karöltve Delileóval, és Annettel. A kék égbolt egy csekély pocsolyában visszatükrözött; néhány piros mákszirom úszott a pocsolyában. Annette-nek beszélte, hogy ő lángész, s még valami nagyot fog egykor a világ elé tárni.

Érezte, hogy a kedves fiatal alak hozzásimúl... Hirtelen összerezzen. Hideg ujjacskák érinték kezét. Fehér fejkötőben, nagy kék kötényes kis leány állt előtte, s megszólítá: — Monsieur, bezárják a kaput.

Az angelus hangja mellett elhagyá a kertet. A meredek dombokat nedves, nehéz lég vette körül; nagy ködfelhők ereszkedtek a Montmartre nyomorára.

Visszatérve lakására, Géza világot gyujtott; borzongva tekintett körül a ké-

nyelmetlen szobában, melynek valaha nancssárga, kék virágos falkárpitjára a piszok egyhangú színét mázolta az idő.

A szürke kandallóról vasból készült majmocska bámult rá; a párkányon két visszatetsző terracotta-szobrocska volt. A tenorista, ki jól ösmerte a Rue Steinkerque-et s ki szintén abban a vendéglőben lakott, elmondta Gézának, hogy ezeket a szobrocskákat valami Vandreuli készíté, ki egy második Michel Angelo, s kinek lángeszét a közönség közönye és butasága zúzta szét.

Lángész! — Gézát sértette a szó profanizálása. Lángész! — Annak az embernek nem volt semmi tehetsége, — kiáltá Géza, megtekintve az undok alakokat.

— Si! Si! mondá a tenorista. Egész vagyonát feláldozá, hogy a világot meghódítsa az igazi művészetnek; faragott egy Ecce homo-t — de mit akar ön — a márvány költséges! Búskomorságba esett, aztán ivásnak adta magát, aztán... il a fini par faire cela!

Géza borzadva kérde: — Mi lett belőle? Megölte magát?

— Nem; de már nem dolgozik többé. A lánya tartja; vous savez! Les filles d'artistes!... cela a quelque chose dans le sang.... annak idején ajtót mutatott a lánynak és megátkozta. De arra most már nem emlékszik — semmire sem emlékszik. Amig meg van a meleg szobája, billard-partieja, üveg pálinkája — elégedett. A Hôtel de Nancyban lakik, itt a sarkon. Reggel megösmerkedhetik ön vele, ha akar. A fiatal festők megvendégelik néha hogy beszél-tessék a művészetről. Il est très drôle! —

Midőn belépett szegényes kis szobájába, Gézának először is a Hôtel de Nancy Michel Angeloja jutott eszébe. Előkereste a két kis terracotta-szobrocskát; beteges kíváncsisággal vizsgálta; kezébe vette az egyiket, s a gyengén világító lámpa mellé tartá, hogy jobban lássa. Szeme elég művészi érzékkel birt, hogy egy elvadúlt, de minden esetre igen nagy tehetség nyomait fedezze fel rajta.

Zokogott, s a kis szobrocskát kiejtő remegő kezéből. . . . Ezer darabra tört; de még csak fel sem irták a számlájára. Értéktelen volt mindenki előtt!

— — — — —

Géza nem ivott többé. Kifejezhetetlen aggodalon szorongatá szivét. Szeme előtt vörös felhők keringtek. A rettenetes fáradtság csaknem megbénította. De — — — nem ivott többé, — és dolgozott.

Eleintén úgy látszott, sikerülni fog neki, hogy operáját elég jól bevégezze nagy gyorsasággal írta tele csomó-számra az iveket; s ha néha képzelőtehetsége cserben hagyta is, azon sem esett kétségbe, eszébe jutott, hogy legszebb éveiben is voltak perczei, midőn elméje kifáradt. Elővette hát azt, amennyi készen volt, hogy átjavítsa, kicsiszolja amig kipihen, s újra fellendül. De belepillantva, oly zűrzavart talált, melyben ő maga sem ösmerte kimagát. Egész ütemek hiányoztak, s a kiséret teljesen összefüggés nélküli volt. Helylyel-helylyel remek részekre bukkant, de azok

egészen különállók voltak, mint valamely remek fresco törmelékei a hamu alatt.

Valami más is nyugtalanította még. Igen sokat felejtett a zenei írásmód szabályaiból — nem volt képes rendes vezérkönyvet írni. Az egész éjet azzal tölté, hogy egy zeneszerzésről szóló munkában lapozgatt. Másnap reggel újra kezdé munkáját.

A legegyszerűbb kis periodus tiszta kivitele a legnagyobb fáradságába került. Alig volt képes összeszedni gondolatait. De nem csüggedt el. Türelem, türelem! — Majd fog az menni! vigasztalá magát, mi alatt könnyei peregtek a papírra.

A legnagyobb nélkülözésre kényszeríté magát, hogy kevés pénzével lehetőleg hosszú ideig kijöjjön. A narancssárga szobából egy padlás szobába költözött — napjában csak egyszer étkezett.

Haja megöszült; keze reszketett; beszédében dadogott.

A Buttes Montmartre-on — hová néha levegőt szippantani ment — a gyermekek mind ismerték; barátságosan oda-

tipegtek a lóczájához, hol halkán mormogva — kezében iron, térdén jegyzőkönyv, — összegörnyedve ült. A gyermekek jó napot kívántak — ő megsimogató arczocskáikat, egyet-egyet térdére ültetett. Örült, hogy nem féltek tőle. Szeretett volna valami örömet szerezni nekik, mesélni akart, de szó nem jött ajkára.

Egyszer magával vivé hegedűjét a Montmartre-ra. Kis tánczdarabokat játszott, ami megfeleljen a gyermekek izlésének. Ujjai merevek voltak, mióta lemondott a szeszes italok élvezetéről. A vonót reszketve vezeté remegő kezével. Szégyelte magát a gyermekek előtt. De azoknak éppen jó volt az ő játéka. Csakhamar egész közönség vette körül.

Néhányan az apróságok közül áhítatosan elbámult képpel, hátratett kézzel hallgatták, mások összefogódzva egyet fordultak.

Ennek örült. Összeszedte magát, s rögtönözni akart a gyermekeknek; de mintha ismerősek lennének a hangok, me-

lyeket ujjai kicsálnak. — — — Azok a hangok voltak ezek, miket közel harmincz évvel ezelőtt a »Sablon«-on a czirkuszban játszott!

És ezentúl mindennap eljárt az elhagyatott, kopár kertbe. A szegény kis gyermekek elismerése életszükségletévé vált.

— — — — —
A tenoristával lassanként egészen megbarátkozott. A tenorista — hála egy »semmirekellő complotnak« a próbaének-lés után elutasított az operától, — arra a józan meggyőződésre jutott, hogy a nagy opera egy romlásnak indúlt intézmény, a direktorok serail-ja, melylyel szégyenlené összeköttetésbe lépni, s most a Quartier Montmartre-ban egy-egy Café chantantban vállalt állást, s ez csinos jövedelmet biztosított számára.

Géza eleintén hallani sem akart róla, hogy a tenoristának megmutasson egy pár részletet az operájából. de később, midőn kétkedni kezdett művében, ellenállhatlanúl vágyott rá mással is közölni. Órákig

játszott a tenoristának egy rozzant pianon, s rekedten rikácsolta hozzá az áriákat, csak hogy még egyszer hallja valakitől: *Cela sera superbe!* Aztán természetellenes lelkesedésbe tüzelte magát; szeme lángolt, ökölbe szorított kézzel hadonázott a levegőben, kiabálva: Meglátszik rajta a lángész, ugy-e?... nagyszabásu mű!...

Külömben pedig mily szerény volt! —

Végre elfogyott a pénze; eladta óráját, könyveit. A tenoristával még mindig úgy bánt, mint valami alattvalójával, pártfogólag — s a tenorista kiméletes volt irányában, mint a lelkibetegekkel szokás.

Egyszer — együtt ültek a kandalló mellett a tenorista lakásán, s ez megsimogatva fürteit, azt találta mondani a hegedűsnek: — Kedves barátom, ton genie ne te fera pas vivre!

Géza sötéten nézett a komédiásra.

— No, no! — próbálta megnyugtítani a tenorista, csak azt akartam mondani, hogy egy ilyen nagy mű létrehozása, mint a te operád lesz, igen sok időbe telik. Mit

gondolsz, ha te azalatt valamivel foglalkoznál?

Géza sóhajtott. — Irhatnék holmi apróságokat, például románczokat!

— Fájdalom, az mit sem hoz a konyhára, ellenveté a tenorista, ha csak nem kötnél szerződést valamelyik énekesnővel, vagy színésznővel, aki aztán divatba hozná. De akkor is... végtelen kár lenne, teremtető-erődöt a főczéltól elfordítani és elforgácsolni. Inkább valamelyik zenekarnál kel-lene állást szerezned.

— Igen, az operánál, — mondá Géza s félve gondolt ujjai merevségére. De mivel e gyengéjét egy világért sem árulta volna el a tenorista előtt, zavartan folytatá: — Az mind oly bonyolodott dolog... az a sok próba... az ember késő éjjelig el van foglalva....

— Nem; te nem is vállalhatsz olyan állást, hogy annak minden idődet lekösd. Az már hűtlenség lenne műzsád iránt. Én kényelmesebb állásra gondoltam; egy

olyan zenekarnál, mely nem csinál sok teketóriát, nem próbál sokat.

— Nos? — kérdé tompa hangon a hegedüs.

— A Hôtel Nancy-ban megösmerkedtem egy clown-nal, pompás kis ember, a Boulevard Rochechouart-czirkusznál van alkalmazva. Nem valami elsőrendű czirkusz, de azért meglehetősen. Beszéltem vele rólad; épp egy első hegedüsre lenne szükségük, és....

Géza felugrott s eltávozott. Ettől a perctől kezdve nem beszélt többé a tenoristával.

— — — — —
Napról napra fáradtabb és gyengébb lett. A vér mint a kihűlő ólom, folyt ereiben; szeme egyre káprázott; fülében mintha haldokló pillangók szárnycsapkodását hallaná. A kevés, silány táplálék nem bírta erőben tartani, szobáját nem volt képes elhagyni, fekvő beteg lett.

Általánosan, mindenki szerette Gézát; laktársai, sőt még házigazdája is megtettek

érte mindent, amit lehetett, — hoztak neki enni, megigazitották az ágyát, lapokat kölcsönöztek neki. Gyengén mosolyogva, távolba merengő szemmel köszönte meg nekik s csaknem egész nap félálomban, kimerülten szundikált.

Egy délután puha, gyöngéd női kéz simogatta homlokát. Fölpillantott. Sima, ősz fürtöktől árnyalt szép öreg arcz hajolt fölé, s egy kedves hang, mely mintha messziről jönne, szólítá meg: — Géza!

Összerezzent.... — Géza! kiáltá a nő újra.... Az anyja volt! — —

Igen, az édesanyja, kit mindegy huszonöt évig nem látott. Fernandónak, az akrobatának lett felesége. A Boulevard Rochechouart-on levő czirkusz az övé volt. A könnyelmű asszony még sem volt soha oly szívtelen, mint gondolni lehetett. Hoszszú ideig tudakozódott Géza után, míg bizonyos lett felőle, hogy jól megy dolga, s mint ő nevezé »előkelő emberek között él.... s ez tartá őt vissza attól, hogy vele érintkezzék. Örült, ha néha messziről meg-

pillanthatta. Egyszerre eltűnt szeme elől. Monsieur Augusti, a tenorista, kivel nem rég megösmerkedett, már többször emlitette új barátját, de nevét a tegnapi napig elhallgatta. Margaretha most mindezt elmondta fiának, sirva; megigazítá közben párnáját, kiegyengette szegényes takaróját. Géza csendesesen türte, nem bánta, akármit csinált körülötte, néha egy-egy köszönő szót rebegett; s hol bámészan, bután, hol megzavartan hallgatta. Sehogy sem birta beletalálni magát a hirtelen viszontlátásba.

Margaratha látva egykedvűségét, félénken folytatá:

— Hallottalak játszani..... évekkkel, hosszú évekkel ezelőtt Nizzában.... oh, mily büszke voltam rád; megvettem szerzeményedet — tudod, azt amelyiken arczképed is rajta volt, oh, mily szép vagy azon! — A hegedűs most párnái közé rejté arczát és hörgött, mint aki haldoklik. A nagy bánat eloszlatá a bátortalanságot, mi eddig visszatartá tőle anyját.

— Pauvre garçon! suttogá, a megtört ember tüskés ősz haját simogatva, mint hajdan az üde gyermek selyemfürteit....

— Ne vedd úgy a szivedre! Mindent tudok — tudom, mily nagy lángész vagy, s mily kegyetlen volt hozzád a világ. Majd felápolunk, s aztán minden újra jó lesz. Hozzánk jösz, mi nem zavarunk téged, egyikünk sem; csak gondoskodni fogunk rólad. Külön szobácskád, lesz, ahol dolgozhatsz, amennyit csak akarsz.

Géza feltekintett; erős köhögési roham rázta beesett mellét. Anyja bedugta karját lesoványodott válla alá, s kissé felemelte, hogy könnyebben lélekzelhessen, fáradt fejét kebléhez támasztá. — Mily sovány vagy! — sóhajtá sirva — és inged is... csupa rongy. Holnap hozok neked tiszta fehérneműt... és most, egyél valamit.... erősítőre van szükséged.... izleld meg! s egy tányér levest nyújtott neki, mit ő maga melegített meg számára.

Szótlanul engedelmeskedett, sőt a leves izlett is neki. Nagy fájdalmát, még ala-

csony helyzetét is elfeledte a kellemes érzés mellett, hogy újra szeretik, kényeztetik. Álmatag nyugalom, megelégedett lustaság érzete lepte meg hirtelen. Némán, hálásan csókolt kezét anyjának.

Az asszony szeme felragyogott. — Most el kell mennem, — mondá; — a czirkusz pénztára este hat órakor nyilik, s nekem ott kell lennem. Isten veled! — nyolcz órakor szabadulok, hogy hozzád jöhessek. Most ugy is elalszol majd!

Megcsókolá halántékát, s eltűnt.

— — — — —
A hegedüs elszunnyadt. Lelkén egy rég elfeledett emlék vonult át — nem meghalt menyasszonyára — nem az áruló barátira — a Rue Ravesteinban való első megérkezésére emlékezett vissza.

Bóditó illat lengte körül — tisztán látta maga előtt a csodás színű csillogó mákvirág-csokrot; hallá a márványlapra lehulló hervadt szirmok zörejét. Felijedt. Szive erősen dobogott, mintha szét akarna

repedni. Végtelen ijedtség lepte meg — félt a megelegedett élet tespedésétől!

Összeszedte minden erejét... szökni akart... keresni a halált.... Elővette ruháit, de darabonként kiestek kezéből — szédült — s erőtlenül visszaesett fekhelyére.... Az az önmegadás, az az álmatagság lepte meg őt is, mi a széttépett lelkeket, melyek még a kétségbeesésre is fáradtak, lepi meg.... Egy szörnyű, félelmetes génusz repült a padlás-szobácskába — a reménytelenek génusza!.... szelenczéjében piros mákvirágot tartott....

— — — — —
Napok múltak, hetek, hónapok. A Boulevard Rochechouart és Clichy mindenféle művész proletárnéptől hemzsegő utain gyakorta látunk egy óriás alakot, ősz haja rendetlenül arczába lóg — ez van Luylen Géza.

Arcza még mindig szép, de kifejezése buta, szellemtelen. Időnkint megáll, füléhez tartja kezét, előre hajtott fővel mintha hallgatóznék — aztán türelmetlenül rázza

fejét és tovább megy. Anyjánál lakik; mostoha testvérei és édes anyja azzal a figyelemmel, gyöngédséggel veszik körül, mint azokat szokás, kiket valaha lángészként tiszteltek.

Tiszta, csinos ruhában jár, jól gondozva; jó táplálék mellett nem érzi magát szerencsétlennek. Örül az ebédjének, s nem minden élvezet nélkül szürcsölgeti grogját.

Többnyire gyöngéd, szótalán, de szíves; s a legnagyobb pontossággal teljesíti anyja apró megbizásait; többi idejét a kandalló melletti nagy karosszékekben szundikálva tölti.

Csak néha vesz rajta erőt valami öröngés-féle. Ilyenkor hihetetlen gyorsasággal firkál tele ivekre menő papírt. Környezetével szemben kemény, büszke, elutasító, betegesen ingerült, és sokat beszél róla, hogy ő még egyszer valami nagyot fog teremteni. Övéi békén hagyják.

E rohamok mindig ritkábbak és rövidebbek.

Ösmeri egész Montmartre; a festők

felhivják egymás figyelmét szép arczélére; az utczagyerekek meglökik egymást, ha mellettök elhalad, s nevetik, hogy ez »nagy embernek« tartja magát. Az egész városrész csak a »Montmartre tönkrement lángeszé«-nek hívja.

Vége.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

